

7. ויצא יעקב מבאר שבע וילך י. ונפק יעקב מבארא דשבע ואזר

רש"י

לקט בהיר

(ו) ויצא יעקב. על ידי, שבשכילי) שרעות צנות כנען צעיני יחזק אצוי הלך עשו אל ישמעאל, הפסוק הענין בפרשתו של יעקב וכתב וירא עשו כי צרך וגו' (פסוק ו'), ומשגמר חזר לענין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכתוב * אלא וילך יעקב חרנה^(ה), ולמה הזכיר יליאתו * אלא מגיד שיליאת לדיק מן המקום עושה רושם שבזמן שהלדיק בעיר הוא הודק הוא זיוה הוא הדרה, ולא משם פנה הודק פנה זיוה פנה הדרה, וכן (רות א' ז') והלא מן המקום האמור צנעמי ורות (ב"ר): וילך חרנה. ולא ללכת לחרני^(ז):

שינוי נוסחאות • הכתוב לומר • פן המקום.

פדנה ארס, זה כוונת רבינו בדיבור זה, אלא שערב ב' דברים דרך מליצה, וכתב סיבה במוך סיבה, לכן קצת קשה להבין, ואם חסרם לשונו אז יוצן לך פשוט עו"ה, על ידי שהפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב וירא עשו כי צרך וגו' משגמר חזר לענין הראשון, (ובאמת למה הפסוק) שבשכיל שרעות צנות כנען צעיני יחזק אצוי הלך עשו אל ישמעאל (רא"ם): (ח) פי הגם שאמרנו שחזר לענין הראשון, אבל וילא יעקב גם אחר כן מיותר, שהלא גם בפרשה שלמעלה לא אמר וילא יעקב, שאינו צריך להאמר, שאין זה מסיפור המעשה אלא שהלך חרנה, ואם יש צורך לידע מהיכן הלך, יאמר וילך יעקב מבאר שבע חרנה, אבל היליאה מנד עגמו מה צורך בו, וכן הוא לשון הב"ר, וכי הוא בלבד ילא והלא כמה גמלים וכמה ממורים ילאו פי מה נשמנה יליאת יעקב מלייאת שאר, שהכתוב חשבו לספר לנו, לזה חרנו שאה"י דבר גדול מספר הכתוב בלייאת יעקב, שכל זמן שהלדיק בעיר מתביישין מפניו ולומדים ממעשיו ומהוראותיו, גם מגין ומנליל את העיר מכל מיני פורעניות, ובב"ר אמרו הגם שנשאריו שם יחזק ורבה איתו דומה וכות לדיק אחד לשני לדיקים, ואפשר שזוהו אמר הכתוב דבר זה דוקא כאן, לומר שרשמו ניכר הגם שנשאריו שם לדיקים (מ"ל), גם בזה ילא על נכון מה שמביא כאן ראייה מן נעמי ורות, ושם מביא ראייה מכאן, שמכאן יש ראייה שאפילו נשאר לדיק בעיר עושה יליאתו רושם, ומשם יש ראייה שאפילו איתו יעקב מובחר האבות אלא לדיק אחר או לדקת עושה רושם (ג"א): (ט) אין רצונו לומר שפי' תיבת וילך כן הוא, שאין פי' תיבת וילך ללכת, ופירושו

אור החיים

י. ויצא יעקב וגו'. עטס שלא הספיק צהודעת הליכתו בפרשה הקודמת דכתוב (פסוק ז') וישמע יעקב וגו' וילך וגו', להודיע אשר פגע בצרך קודם הגיעו למחח חפלו, ולמד שהפסיק צנענין חזר לומר וילא וגו'. אלא צריך לדעת למה הולך לומר וילך וגו'. ומה גם שפגיעתו במקום היחה קודם הגיעו לחתן ולא היה לו להקדים המאוחר. עוד למה אמר חרנה ולא אמר לחתן, והגם שאמרנו ז"ל (ב"ר ס"ח) כל תיבה וכו', עטס כל זה יכוין הכתוב על דבר צננותו לפעמים. אכן

אור בהיר

א) צנעניו של עשו, וכמו שפירש"י ז"ל. (ב) הגם שרש"י ז"ל פירשו על הכוונה, אך לומר הוא, שידענו כוונתו. (ג) הרי מה

אז
 1
 קצתו: יא וערע בו
 ארי על שמשא
 אתרא ושוו י

(יא) ויפגע במו
 מקוס, אלא צמח
 המוריה, שנאמר צ
 ויפגע. כמו (יהושע
 ופגע בדבשת^(א)), ו
 לשון תפלה, כמו
 שתקן תפלת ערבי
 ללמדך שקפלה^(ב) י
 הנשה (י"א): בי ב
 השמש וילן שסי^(ג),

שינוי נוסחאות • פירשוהו.
 ידוע הוא שאומיות נ
 ופירושו במקום המד
 בלחה מקוס, ואין לו
 לפתוס, לזה צהכרת ל
 שאירע שם שהמקום
 המקדש של מעלה (ג)
 שעומד ואינו הולך, ל
 מידי פשוטו, אבל עד
 לשון תפלה, ומה צרך
 ועדיין לא ינחא לרבי
 והמקום הלך לקראת
 והיא הפגישה ויפגו
 שהרי הוא לא הלך א
 ידך נתקראת ונתקמל

כי ראה ע
 יא. ויפגע צ
 צ
 שגמר לומר הכתו

שלא הלך חרותו של ע
 המוריה. (ה) ק"ל

ויפגע במקום - ונחל - הרצון והגבול קרוי

2

לְחָרָן: יֵא וְעָרַע בְּאַתְרָא וּבֵת תַּמָּן אָרִי עַל שְׂמֵשָׁא וְנָסִיב מֵאֲבָנֵי אַתְרָא וְשׂוֹי אֶסְדוּהֵי וְשָׁבִיב

76 ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום המכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו (כ"ב ד') וירא את המקום מרחוק:

76 ויפגע. כמו (יהושע ט"ז ז') ופגע ציריחו, (שם י"ט י"ח) ופגע בדגשת"י, ורבותינו (צ"ר - ברכות כ"ו) פירשו: לשון תפלה, כמו (ירמ' ז' ט"ז) ואל תפגע בו, ולמדנו שתקן תפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמד שקפלה"י לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (י"ח א'): **כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ**. היה לו לכתוב ויצא השמש וילך שם"י, כי בא השמש משמע ששקעה לו* שינוי נוסחאות פירשוחו. עליו.

ידוע הוא שאומיות כ' ל' ב' בראש המצבה כשהם נקודים בפת"ח או קמ"ץ הוא כמו ה"א הידועה, במקום כמו בְּהַמְּקוֹם, ופירושו במקום המדובר, וכאן אין המדובר בענין זה של יעקב בשום מקום, וזה כוונת רש"י ז"ל באומרו לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, ואין לומר שכוונת הכתוב על אחד מהמקומות המוזכרים בתורה כגון חברון או גרר או שכם, שאין הכתוב בא לסתום, לזה נזכרת לומר שזה הוא המקום הנזכר במקום אחר על שם קדושתו והשראת השכינה בו, כמו שראינו מהמעשה שאירע שם שהמקום אדמת קודש הוא, ואין זה כי אם אותו המקום אשר אברהם ראה שם ענן קשור המכוון כנגד בית המקדש של מעלה (ג"א): (יא) סתם לשון פגיעה נאמרה על צ' שהולכים זה כנגד זה ופוגעים יחד, וזה לא שייך על מקום שעומד ואינו הולך, לזה מציא ראיות שאין זה כלל גדול, כי מצינו פגיעה בעיר יריחו ודבשת, וזה פשוט, ואין המקרא יוצא מידי פשוט, אבל עדיין יקשה למה ישנה הכתוב ולא אמר לשון הרגיל ויצא למקום וילך, ודאי שכוונתו גם אל הדרוש, שהוא לשון תפלה, ומה צורך להשמיענו שיעאע"ה התפלל, ודאי שידענו שהתפלל, אלא למדנו שתקן תפלה השלישית תפלת ערבית, ועדיין לא ניחא לרבינו, שא"כ יאמר ויתפלל וממילא יצא לנו שפגע במקום והיה שם, אלא ללמדך שפגע ממש, יעקב הלך והמקום הלך לקראתו, ואין לומר שרק לזה בא להודיע קפיצת הארץ ולא לתפלה, שא"כ יאמר הכתוב לשון מיוחד לפגיעה והיא הפגישה ויפגוש במקום, ומדאמר לשון שכוון לשניהם ש"מ על שניהם נכתוב (רא"ם), או היל"ל ויפגע בו המקום שהרי הוא לא הלך אלא המקום הלך ופגע בו, אלא ודאי לרמז שיעקב פגע פי' התפלל (ג"א): (יב) לשון לא תקפוץ את ירך נתקלרה ונתקמלה לו (רש"י): (יג) שזה יושר סיפור המעשה, אבל באשר הוא שם אינו סיפור אלא נמינת טעם, ומה

אור החיים

כי ראה עלמו צלער והולרך לתפלה: שם העיר הרי כי עיר היחה וילן שם בעיר ההיא. **יא. ויפגע** במקום. פשטו של מקראי' שפגע במקום אחד של ישוב. וכמו שתמלא שגמר אומר הכתוב לבסוף דכתיב (י"ט) וחולם לח

אור בהיר

שלא הלך מרונו של עשו. (ד) הלא כל אחר ואחר המקום מקרי, ואם פגיעת הר המורי' הוא פשוט, היה לו לומר ויפגע בהר המוריה. (ה) ק"ל קושיא רש"י ז"ל, שיזכר סיפור המעשה הוא לומר ויצא השמש וילך שם. (ו) ולא היה מחשב מחמת עיפות וכדומה, אלא משום סכנת לילה.

וַיֵּשֶׁב מְרֵאֲשֵׁתָיו וַיֵּשְׁבּוּ בְּמִקְוֵם הַהוּא: יב וַיַּחֲלֶם וַהֲנֶה סֶלֶם מִצֵּב אֲרֶצָה

בְּאַחְרָא הַהוּא: יב וַחֲלֵם וְהָא סֶלֶמָא נֶעִיץ בְּאַרְעָא וַרִישָׁה מִטִּי

לקט בהיר

רש"י

לורך בנתינת טעם, ומי לא ידע שצביל ביהא השמש לן, אלא ודאי שכלא נתינת טעם יש קושיא למה וילן שם הלא עוד היום גדול ויכול לילך לדרך, כי בא השמש עמה קודם זמנו (רא"ם): (יד) פי' מרוב צינור שהוא עגול סביב ויש לו ד' רמות, והוא לכל הפחות ד' אצנים אחת על הארץ אחת ראשו ושני אצנים משני צדדין ואחת למעלה מראשו (מהרש"א), וההכרח לזה שאמר הכתוב ויקח מאצני ופירש"י משמע טובא, ולמה לו אצנים הרבה, הלא אחת ראשו אי אפשר אלא אבן אחת, אלא ודאי שהיה סביב לראשו שאם יבא חיה רעה אל גופו יקוף משנתו ויעמוד כנגדו משא"כ כשימקרב לראשו (יפ"ת): (טז) ז"ל הגמרא כמיב ויקח מאצני המקום וכתיב ויקח את האבן אשר יחנק ממלמד וכו' עלי ינות וכו' וכולן נכלעו בחד (נעשו אבן אחת, - רש"י) עכ"ל, ופירושו מאצני המקום משמע כמה אצנים שאל"כ הול"ל ויקח אבן וישם, ויקח את האבן משמע אבן אחת, בשלמא אם יאמר הכתוב ויקח את האבן אשר שם אחת ראשו היה פירושו ששם מראשותיו הרבה אצנים אבל לא לקח למצבה אלא אחת שמתח ראשו, אבל מדאמר ראשו שם מראשותיו הרי אמר בפירוש שאותה אבן אחת אשר שם סביב לראשו עשה מצבה שהם היו אצנים הרבה ועמה היא אבן אחת, ומסתברא שכולן נכלעו באותה אבן שהיתה אחת ראשו, שהרי ידוע הוא שכל צרואי מעלה ומטה משתוקקין ונכספים לשמש ולעשות נחת רוח לאדיק (לבוש): (טז) כי פשיטא שצמקום שהיה שם שכב, ומסתברא שבא למעט מקום אחד האחרון הסמוך שהיה קודם

חמה פתאום שלא צעונתה, כדי שילין שם (צ"ד - סנה"א) וישם מראשותיו. עשאן כמין מרצ"י סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות (צ"ה), התחילו מריבות זו עם* זו זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו זאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקצ"ה אבן אחת"י, וזהו שנאמר (פסוק י"ח) ויקח את האבן אשר שם מראשותיו (תנח" - חולין ל"ה): וישבב במקום ההוא. לשון מיעוטי, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים* ששמש צבית עבר לא שכב כליל (צ"ה), שהיה שיינו נוסחאות יאת וז. כל י"ד שנה ששמש את עבר.

אור החיים

דכתיב (לעיל כ"ב ד') וירא את המקום וגו', זה דרך דרש בנקודת ה"ה"י, ודבריהם ז"ל ככתובים וכמסורים אללנו, ואין סתירה לדברינו וכמו שפי' רש"י שנעקר הר המזריה וצא לשם"י, כי הוא זה מקום המקודש:

וַיֵּשְׁבּוּ בְּמִקְוֵם הַהוּא. הודיע זה לומר ויחלוס וגו', ולאמר במקום ההוא"י, כי לא השכיבה היא דבר הסובב לחלוס אלא ללד המקום ההוא כי היה מקום מקודש כמו שאמר לצבוק.

עוד ירמוח באומרו וישכב במקום"י על דרך אומרים ז"ל (חולין ל"ה): שקפל הארץ תחתיו, לזה אמר וישכב במקום ההוא פי' כולו שכב צו"י כאומרו (י"ג) אשר אחת שוכב עליה:

יב. ויחלום והנה וגו'. עטס אומרו והנה. להיות שאין החלוס"י מוחלע בצחינת הלקד כי חלומות הוא הם, גם שעל כל פנים יוכיח צהם חבן כי הם צמראה השעמוס"י, לזה אמר והנה פי' כי הדברים בלא שעמוס

אור בהיר

ז) לאו דוקא ה"א, אלא ר"ל פת"ה תחת הבי"ת, ובעבור שדבריו מו"ל מוזכר ה"א הידוע, אמר בלשון זה, וכן דרכו של המהמר ז"ל. (ח) ושניהם אחת שהיה לח וגם הר המזריה היה שם. (ט) פי' מה ילא לנו אם שכב אם לאו. (י) פי' בשלמא כשאלים צנימו ורנה לספר חלומותיו, אין צריך לומר וישכב, כמו בפרעה וציוסף וכו', אבל כשספר שהיה הולך בדרך ורנה לומר ויחלוס צריך להקדים וישכב, ומה שאמר וילן שם, אין פירושו ששכב, אלא שנמטעב שם כל הלילה. (יא) פשיטא שצמקום שהיה שם שכב. ודברי מו"ל שהביא רש"י הוא דרך דרש. (יב) ולא אמר וישכב שם. (יג) כלומר, בכל המקום היה שוכב. (יד) פי' סתם חלומות אחרים. (טז) בלבו.

עד צית שמניא וק פלקין ונחתיין ביה דני מעתד עלוניה אלהה דאבריהם

עוסק בחורה: (יב) ואח"כ יורדים"י, מ חולה לארץ, ועלו ללוותו (צ"ה): (יג) יצחק. אע"פ שלל שמו על הדיקים צו שנאמר (אויב ט"ו צ"ה) שמו על יצחק, לפי שממנת חיו שליחות י עומד

ודמיונות"י אלא כי יחיר, ואין זה דומה ואינו מחליט צראי שדקדק לומר בכל ו והנה, גבי ראיה ו ראיה המלאכים או שכונה אמר והנה ה

יג. והנה ה' נצב דרך ה' הם מרצבה לשכינו יאמר צדוק נצב עו הוא פי

טז) ופי' "והנה" כאן שפרש ה' נצב עליו על וראשון עיקר. (יח) ו ח"י. לו אפשר ע"פ הגג פי' גם בגופו של ישמעאל

הרין ואנא לא הויתי ידעי יי ודחיל
ואמר מה דחילו אתרא הרין לית
ידעתני: זי ויירא ויאמר מה-נורא
המקום הזה אין זה פי אס-בית

רש"י

לקט בהיר

במקום קדוש כזה * (מ"ח: 7) כי אם בית אלהים.
א"ר אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא^(י) הסולם הזה
עומד בצאר שבע ואמנע שפועו * מגיע כנגד בית
המקדש (ב"ה) שצאר שבע עומד בדורומה של יהודה,
וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית
אל היה בצפון של נחלת בנימין, בגבול שבין בנימין
ובין בני יוסף, נמצא סולם * שרגליו בצאר שבע
וראשו בבית אל מגיע אמנע שפועו נגד ירושלים,
ולפי * שאמרו רבותינו (חולין ב"ה) שאמר הקב"ה לדיק
זה צא לבית מלוגי ויפטר בלא לינה, ועוד אמרו
(פסחים פ"ה) יעקב קראו לירושלים בית אל, וזו לח
הוא ולא ירושלים, ומכיון למדו לומר כן, אומר אני
שעקר הר המוריה וצא לכאן, וזו היא קפילת
הארץ^(י) האמורה בשחיטת חולין (סו), שצא בית
המקדש לקראתו עד בית אל, וזה ויפגע במקום,
וה"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו
שם, איבו לא יביב לביה * להתפלל במקום שהתפללו
אבותיו ומן השמים יעכבוהו, איבו עד חרן אזל,
כדאמרינן בפרק גיד הנשה (סו), וקרא מוכיח * וילך
חרנה^(י), כי מעא לחרן אמר אפשר שעברתי על
מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו יבז דעתיה
למחדר וחזר עד בית אל^(י) וקפלה לו הארץ, (בית אל

כל דבר, אלא ממלל, למה יסן במקום קדוש, לפי שלא היה
יודע: כז) המשך דברי רש"י ו"ל הם עו"ה: עיקר דיוקו
הוא מלשון הכתוב שדיבר בדרך שלילה אין זה כי אם, ולא אמר
בדרך ישר זה בית אלקים וכו', ודיוק זה יהיה מתורץ סוף
דבריו, שפירושו אין זה כמו שהשנתי אני שהוא עיר לזו כי אם
הר המוריה הוא זה, אבל קשה לו הענין עלמו, שהוא היה בלזו
רחוק מהר המוריה ואמר שהוא בית אלקים, וזאת לא שייך
לומר אלא על ביה"מ מקום שכונת כבודו יתברך, על זה חירץ
בדברי ר' יוסי בן זמרא שבהכרח לומר שרגלי הסולם היה
בצאר שבע כמו שהוכיחו ו"ל צ"ר עיי"ש, גם בהכרח שהוא
יעקב היה תחת הסולם, שאל"כ מה חשיבותו של מקום לומר
עליו בית אלקים ושער השמים אם הסולם היה רחוק מאוד
משם, וא"כ ע"פ חשבון שעשה רש"י אמנע שפועו של הסולם
היה כנגד בית המקדש, וזה מתורץ קושימינו שהגם שהוא
היה בלזו אמר בית אלקים על אמנע אותו סולם שהוא היה
תחתיו, אבל עדיין לא ניהא לו, כי חוץ ממה שזה דומק שהוא
היה בסוף הסולם ומדבר מאמנעו חוץ מזה קשים דברי חז"ל
צ"י מקומות, הא' מה שאמרו בחולין שיעקב היה בבית מלוגו
של הקב"ה ואין עיר לזו בית מלוגו, והב' מה שאמרו בפסחים
שיעקב קרא לירושלים בית אל ופשטיות הכתובים לא כן הוא
ואולם לזו שם העיר לראשונה, לזה אומר אני וכו' ששניהם
אמת הוא היה בלזו וגם בירושלים, וזה הכל יבא על מכונו, גם
בזה אין לנו לריכים לומר שאמנע שפועו של סולם היה
בירושלים אלא ראשו כפשטיות מאמר ר' יוסי בן זמרא
יעקב קראו לירושלים בית אל וירושלים חזרה למקומה, אעפ"כ
מאחר שהמעשה היתה בלזו נשמנה שמה בית אל (ד"ד):
כח) פי' ההכרח מכל מה שאמרנו הוא שאין זו כמו שאר
קפילות הארץ כגון אליעזר עבד אברהם שעיר חרן לא זו ממקומו אלא הליכתו הימה שלא בדרך הטבע היום יאחזי והיום
באחי, אבל כאן נא ביה"מ לקראתו (סה"ז): כט) הגם שוילך חרנה סובל גם כשלא הגיע עדיין לחרן וכנ"ל, אבל פשוט
פירושו שכבר הגיע לשם, גם בזה יבא על נכון אומרנו ויפגע, שאם הוא הולך ופניו לחרן והר המוריה קפץ אחריו אין זה
ויפגע: ל) ומה שלא קפלה לו הארץ עד סוף גבול ארץ ישראל, אפשר לומר שזו וזו גורם שגם לזו היה מקום מוכן לתפלה

ש"י * זה * ושפועו * (מנעא שרגליו בבאר שבע וראשו אל ואמנע * ואני
אומר לפי שאמר - כלפי שאמרו - ושאמרו עוד (רמב"ן) * דעתיה (רמב"ן) * מסייע לו.

אור ההי"ב

חלום נבואתי בכל ההצעות, ובהכרח להשלים יז. ויירא ויאמר וגו'. פי' הרגיש בלבו שהיה
ירא מעלמו ואמר כמה מורא במקום הכוונה^(י) צמה שפירשתי:

אור בהיר

לז) פי' גם כוננת רש"י ו"ל היה לומר ואם ידעתי לא ישנתי בלי הכנה. לז) ממני ירא, הלא ראה נתלם שהקב"ה שומרו.

אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם: י' וַיִּשְׁכְּבוּ
 יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־
 שָׂם מִרְאֲשֹׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה
 וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֵאשֵׁיהָ: י"ב וַיִּקְרָא אֶת־
 שְׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לְיוֹ
 שְׁם־הָעִיר לְרֵאשֵׁנָה: כ וַיִּדְרֹךְ יַעֲקֹב נְדָר

דִּין אֶתֶר הַדְּיוּט אֱלֹהִין אֶתֶר
 דְּרַעְוָא בַּה מִן קְרָם י' וְדִין תִּרְע
 קֶבֶל שְׁמָיָא: י"ב וְאֶקְרִים יַעֲקֹב
 בְּצִפְרָא וְנָסִיב ית אֶבְנָא דִּי שְׁוִי
 אֶסְדֻהִי וְשְׁוִי יתָה קָמָא וְאֶרִיק
 מִשְׁחָא עַל רֵישָׁהּ: י"ב וְקִרָא ית
 שְׁמָא דְאֶתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל
 וְכָרַם לְיוֹ שְׁמָא דְקֶרְתָּא
 בְּקֶדְמִיתָא: כ וְקִיִּים יַעֲקֹב קִיִּים

לקט בהיר

רש"י

(רא"ם): (לא) פ"י תיבת נורא אינו שם דבר אלא שם
 מואר כמו המדבר הגדול והטורא שמתאר את המדבר צ"י
 תוארים, ועל זה מתרגמין רבא וְקָמָלָא גַלְיָא לְצִסּוּף,
 משא"כ תיבת מורא נמ"ס הוא שם דבר שפירושו פחד
 ומורא, ועל זה מתרגמין דחילו, כמו חכמה שהוא שם דבר
 ותרגומו סוכלתנו או צגד תרגומו כסו, ולפי"ז אין האונקלוס
 מפרש את התיבה וכדרכו גקודש במקומות רבים שמפרש
 הענין לא התיבה, והענין כאן שמשונה נורא זה משאר נורא
 שבמקרא, כי שאר נורא הוא הפחד מחמת עלמו כגון נורא
 אלקים ממקדשך שאלקים מלד עלמו נורא הוא, או המדבר
 הגדול והטורא שהמדבר מלד עלמו מלד גדולתו ושמוותו
 נורא הוא, אבל כאן אין הפחד מחמת המקום עלמו אלא
 מלד שיש בו השראת שכינתו יב/ו, וכאילו אמר מה מואר יש
 במקום הזה (רא"ם), וראיתי נוסח מה דחילו דאתרא דקין, וזה
 מתאים למה שאמרנו (סה"ז): (לב) פ"י כל הענין הוא משל
 להקביר לאדם כמו שיכול להשיג, אבל אין כאן שום שער או
 חלון ופתח, וכמו שאמר דוד וזוקע חלוני רקיע, וכן מה
 שאמר רש"י לעלות תפלתם פירושו שאכן נתקבל תפלתם ליושב
 בשמים צ"ה, אבל אין כאן שום עליה, זהו פשוטו, אבל דוחק
 הוא שא"כ די לומר פעם א' תיבת "וה" אין זה כי אם בית
 אלקים, ושער השמים, לזה הביא המדרש, ולפי המדרש יש
 ממש שער (רוחני) שבו נכנסים לציה"מ העליון, ותיבת זה

לא זה הוא הסמוך לעי, אלא לירושלים, ועל שם
 שהייתה עיר האלכים קראה בית אל, והוא הר
 המוריה, שהתפלל בו הצרכים, והוא השדה שהתפלל
 בו יצחק, וכן אמרו צסוטה* לכו ונעלה וגו', לא
 כמצרכים שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא
 כיעקב שקראו בית אל: [ומה נורא. תרגום מה
 דחילו אתרא* הדין, דחילו שם דבר הוא צ"ה, כמו
 (אונק' דברים ל"ב כ"ח) סוכלתנו, וכסו למלצב (אונק' פסוק
 כ): וזה שער השמים. מקום תפלה לעלות
 תפלתם* השמוימה, ומדרשו (צ"ר - מכלתה ע"ז י"ז)
 שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של
 שנינו ונסחאות * בפסחים - וכן במי - וכן שנינו * דאתרא * תפלות.

אור החיים

הזה, ונתן טעם באומרו אין זה כי אם בית אלכים,
 דקדק לומר שם אלכים כי הוא מקור המורא
 דכתיב (קהלת ג') והאלכים עשה שיראו וגו', ודבר
 ידוע כי שם אלכים יפחיד לבז אנוש, ואומרו זה
 שער וגו' (י"ח) פ"י מקום המכוון כנגדו למעלה הוא
 שער השמים, ולזה אמר פעם צ"י חכ"ל. עוד נתכוון
 לתת טעם למעלת המקום שנשחבה למעלה אין זה

כי אם בית אלכים אשר קדמה חלוני הידיעה כי
 צחר לו יח בית לשכון שמו ואמר כי הוא זה
 המקום, והוכיח עוד"י כי הוא זה בית הצחירה
 באומרו זה שער השמים כי ראה שהיו מלאכים
 עולים ויורדים וקדמה הידיעה חלוני כי המקום
 המקודש הוא מכוון כנגד שער השמים:
 ב. וידר יעקב וגו' (אמר י"ח) פ"י שהוליא הנדר

אור בהיר

(לח) בית אלקים ושער השמים היינו הן, ולמה כפל. (מל) ולא אמר בית אלקים ושער השמים, שמראה בצמצע למעלה. (מ)
 מלכד הוכחת היראה. (מא) תיבת לאמר ק"ל. ומרן שמאחר שלא היה שם אדם עמו יסלק אדעתך שחשב בלבו קן, על כן אמר שלא

למימר א
 בסעדי וי
 די אנא
 (כ"י קחם)
 כא ואתוב ו
 מטב: (כ)
 הכטחות כ
 שאמר לי ו
 ושמתוך
 לאכול. כו
 הוא (קרוי)
 לדיק נעצ
 שאמר לי
 שלום* מן ו
 שנינו ונסחאות
 אלא דוקא א
 וכ"ש שיש צי
 להוליא תיבת
 מן החטא, א
 לדקדק מה ז
 צין מילה"ה
 צאמת לא קש
 צשפר
 אם יהיה
 ז"ל)
 אם כופר,
 ספק אלא
 כאשר יהיו
 תככים מד
 אלהים כי
 והנה כי נ
 מדת הרוח
 צדצ
 קן הוא, או א
 אלא עשה נד

6

←

וְאִנְיָהוּ וְאַשְׁלָם נַחְמִים לוֹ וְלֹא־בִלְיוֹ: הִיא בּוֹרָא
נוֹב קְרִי: נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם | שְׁלוֹם לְרַחוּק
וְלִקְרוֹב אָמַר יְהוָה וּרְפָאתָיו: כִּי הִרְשָׁעִים

וְאִשְׁבוּק לְהוֹן וְאַרְחִים
עֲלֵיהוֹן וְאַשְׁלָם תַּנְחוּמִין
לְהוֹן וְלִמְתַּאֲבָלִין עֲלֵיהוֹן:
יֵשׁ דְּבָרָא מִמְּלַל סִפְוֹן
בְּפִוּם כֹּל אֲנָשָׁא אָמַר

נְבִיא שְׁלָמָא יתְעַבַד לְצַדִּיקַיָּא דְנִטְרוּ אוּרְתֵי מְלַקְרָמִין וְשְׁלָמָא יתְעַבַד לְתַנְבִּיא דְתַבו
לְאוּרְתֵיא קְרוֹב אָמַר יְיָ וְאַשְׁבוּק לְהוֹן: כִּי וְרִשְׁעֵיָּא כְּפִיָּא דְמָרִיד דְבָעֵי לְמִינַח וְלֹא יָכִיל
רש"י

15 וְלֹא־בִלְיוֹ. לְמַנְטְעִים עֲלוּ: (יט) בּוֹרָא נִיב
שְׁפָתַיִם. בּוֹרָא אֵינִי לוֹ נִיב שְׁפָתַיִם חֲדָשׁ, כִּלְפֵי
שְׁנֵאתָהּ זָרָה עַד עַמָּה וְהַכֵּל קִרְאוּ עֲלֵינוּ חַגֵּר, יִקְרְאוּ
לוֹ שְׁלוֹם שְׁלוֹם: לְרַחוּק וְלִקְרוֹב. שְׁנֵיהֶם שׁוֹן, מִי

מְצוּדַת דוּד
וְאִנְיָהוּ. אוּלְיָכוּן בְּדֶרֶךְ הַיִּשָּׁר לְטוֹב לוֹ: וְאַשְׁלָם. אַחַן
לוֹ טוֹבָה הַרְבֵּה, שִׁיחִיהָ לוֹ תְּשׁוּמִין, תַּנְחוּמִין עַל
הַרְעָה שֶׁעֲבָרָה עֲלוּ: 15 וְלֹא־בִלְיוֹ. אִשְׁלָם לוֹ תַּנְחוּמִין,
וְלִכְלַל הַמְתַּאֲבָלִים וְהַמְצַטְעִים בְּצַרְתּוֹ: (יט) בּוֹרָא נִיב
שְׁפָתַיִם. אַחֲדָשׁ אֵינִי לוֹ נִיב שְׁפָתַיִם מְחֻדָּשׁ, לֹא כִּמוֹ
לְשַׁעֲבַר שֶׁהַכֵּל קִנְתָּרוֹ אוֹתוֹ בְּדַבְרִים, כִּי מַעַתָּה כּוֹלֵם יֵאֱמָרוּ לוֹ שְׁלוֹם וְהַכֵּפֵל לְחוּק: לְרַחוּק וְלִקְרוֹב. בֵּין
לְהַרְחוּק מִמֶּנּוּ בֵּין לְהַקְרוֹב לוֹ, בְּשִׁפְתֵי כּוֹלֵם אַחֲדָשׁ לְמֹולוֹ דְּבַרֵי שְׁלוֹם: אָמַר ה' וּרְפָאתָיו. רֹצֵה לֹמַר כֵּן אָמַר
ה' וְכֵן יִהְיֶה, כִּי נִרְפָּא מִן הַמַּכּוֹת וּמִן הָעֵדֶר הַשְּׁלוֹם (מֵלֶת וּרְפָאתָיו אָמַר בְּמִקּוּם ה' כִּאִילוֹ הוּא הַמַּדְבֵּר):
(כ) וְהַרְשָׁעִים. אֲבָל הַרְשָׁעִים הַעוֹמְדִים בְּמַרְדָּם יִחְמִידוּ בְצָרָה, כִּים הַזֶּה אֲשֶׁר כִּכַּל עַת הוּא נִגְרַשׁ מִן הַרוּחַ
וּמִתְנַדֵּד בְּגַלְיוֹ אֵל הַשְּׁפָה, כִּי לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת בְּהַשְׁקָט וּבְמִנוּחָה, כִּי רוּחַ קִימְעָא מִגְרָשׁוֹ וּמִנְדַּנְדּוֹ:

רד"ק
וְאִנְיָהוּ. בְּדֶרֶךְ הַטוֹב, כְּלוֹמַר אִישׁוֹר לְבוֹ שְׁלֹא יִתְטָא
עוֹד: וְאַשְׁלָם נַחְמִים 15 וְלֹא־בִלְיוֹ. עַל הַצְרוּת וְעַל
הַרְעָה שֶׁסָּבַל בְּגַלּוֹת אִשְׁלָם לוֹ נַחְמִים, כְּלוֹמַר טוֹבוֹת
שִׁנְתָּם בְּהֵם. וְיֹתֵר לְאֲבָלִיו, לְאוֹתָם שֶׁהַתַּאֲבָלוֹ בְּגַלּוֹת
עַל חוֹרְבַן יְרוּשָׁלַם, כְּמוֹ שְׁאֵמַר שִׁישׁוֹ אַתָּה מִשׁוֹשׁ כֹּל
הַמְתַּאֲבָלִים עֲלֵיהָ (לְקַמַּן סו י). וְיוֹנָתָן תַּרְגָּם דְּרַכִּינוֹ רֵאִיתִי,
אוֹרַח תִּיבְתַּהוֹן גְּלִיא קְדָמִי, וְתַרְגָּם "לוֹ וְלֹא־בִלְיוֹ" לְהוֹן
וְלִמְתַּאֲבָלִין עֲלֵיהוֹן: (יט) בּוֹרָא. וְאֵהִיָּה מְחֻדָּשׁ דְּבַר
שְׁפָתַיִם, שִׁיאֵמַר כְּפִי הַכֵּל שְׁלוֹם שְׁלוֹם וְלֹא יוֹכֵר שֵׁם
מִלְחָמָה בְּעוֹלָם, וְזֶה יִהְיֶה אַחַר מִלְחָמַת גּוֹג וּמִגּוֹג.
וּפִירוּשׁ "לְרַחוּק וְלִקְרוֹב" לְרַחוּק מִירוּשָׁלַם וְלִקְרוֹב לָהּ,
וְלִפִּי שֶׁהַמִּלְחָמָה הַזֵּאת תִּהְיֶה בִירוּשָׁלַם סַמֵּךְ הַשְּׁלוֹם
אֵלֶיהָ: וּרְפָאתָיו. שֶׁב לְיִשְׂרָאֵל כְּמִ"שׁ וְאַרְפָּאֵהוּ.

מדרשי חז"ל
אָמַר ר"ח בַּר אַבָּא אֲרִי"י: כֹּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְנַבְּאוּ אֵלָא לְבַעֲלֵי
תְּשׁוּבָה, אֲבָל צַדִּיקִים גְּמוּרִים עֵין לֹא רָאתָה אֱלֹהִים וְזֹלַתָּן.
וּפְלִיגָא דר' אַבְהוּ, דְּאָמַר ר"א: מִקּוּם שְׁבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין
צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָם עוֹמְדִין, שְׁנֵיאֵ שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק
וְלִקְרוֹב, לְרַחוּק בְּרִישָׁא וְהוֹרֵר לְקְרוֹב. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָךְ,
מֵאֵי רַחוּק, שֶׁהִיא רַחוּק מְדַבֵּר עֲבִירָה מְעִיקָרָא, וּמֵאֵי קְרוֹב
שֶׁהִיא קְרוֹב לְדַבֵּר עֲבִירָה וְנִתְרַחַק מִמֶּנָּה. (שם).

יט) בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם וְגו' אָמַר ה' וּרְפָאתָיו. אָמַרו
עֲלוּ עַל ר' חֲנִינָא בֶן דּוּסָא, שֶׁהִיא מִתְפַּלֵּל עַל הַחּוֹלִים
וְאוֹמַר זֶה חַי זְהָ מַת, אָמַרו לוֹ: מִנֵּין אַתָּה יוֹדֵעַ, אָמַר לָהֶם:
אִם שְׁגוּרָה תְּפִלְתִּי בְּפִי יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁהוּא מְקוּבֵל, וְאִם לֹא
יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁהוּא מְטוּרָף. מִנַּה"מ, א"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: דְּאָמַר
קְרָא בּוֹרָא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר ה'
וּרְפָאתָיו. (בְּרִכּוֹת לז:).

וְעִבְדִין מוֹהֵי סִין וְסִין
כֹּא לִית שְׁלָמָא אָמַר אֱלֹו
לְרִשְׁעֵיָּא: א נְבִיא אֲכָל
בְּגִרְוֹנָךְ לֹא תִמְנַע פְּקִי
שׁוֹפְרָא אָרִים קָלָךְ וְחִו
לְעַמִּי מְרִדֵיהוֹן וְלִבְנוֹ

כִּים נִגְרַשׁ. הִים הוּא גְלוֹ
וְלֵלֵאת חוֹן לְגַבּוֹל הַחוּל אֲשֶׁר
שֵׁם הוּא נִשְׁבַּר עַל כּוֹרְחָה, וְכֹל
חוֹזֵר צֵה, כֵךְ הַרְשַׁע רֹוֵאֵה אֵת
חוֹזֵר צֵה. וְמֵה הִים רַפְשׁוֹ וְסָרִי
מְרִיחָם צְפִיהֶם, כְּגוֹן פְּרַעֲה

מְצוּדַת
כ) נִגְרַשׁ. מִלְשׁוֹן גְּרוּשִׁין וְחַנּוּ
וּמְרַגּוּעַ: יוֹכֵץ. מִלְשׁוֹן יְכוּלַת:
הַטִּיט וְאֵין לוֹ דְמִיוֹן בְּמִקְרָא, וְכִי
אֵלָא כְרִיפְשׁוֹ (נִי"ק ל): א) בְּגִרְוֹן,
חֲמַנַע. כְּמוֹ וְלֹא חֲשַׁכְתָּ (נִגְלַשְׁתִּי ט

אֲבָל עַל הַרְשָׁעִים הִלְלוּ אָמַר
בְּגִרְוֹן. זֶהוּ מֵאֵמַר ה' אֵל הַנֵּב
הַצּוֹעֵק לְהִיּוֹת נִשְׁמַע לְמַרְחוּק:

יְנוּחַ, וּכְבוֹאוֹ אֵל הַשְּׁפָה יֵג
מִקְרַקַע הִים אֵל הִיבְשָׁה. וְדִין
וְטִיט, כִּי לְעוֹלָם לֹא יְנוּחוּ הַר
שִׁימּוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁאֵמַר (אֵי"ב ג י
כא) אֵין שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי.
בְּהֵם אָמַר ה', טַעוֹת הוּא. כ
צִאוּ מִבְּבֵל (לְעֵיל מַח כב) הוּא:
וְהִסְמִין ה' אֱלֹהֵי: (א) קְרָא

כ) וְהַרְשָׁעִים כִּים נִגְרַשׁ וְגו'.
אֲפִילוֹ רוּחַ קִמְעָא עוֹבְרָתוֹ,
וְמֵה יֵם שִׁישׁ בּוֹ כְּמֵה רְבִיעִיּוֹת
שְׁאֵין בּוֹ אֵלָא רְבִיעִית אַחַת עַל
א"ר יוֹחָנָן: הַיּוֹצֵר הוּא כְּשֶׁהוּא נ
קִנְקִינִים מְרוֹעֵעִים שְׁאֵינוֹ מִסְפִּיק

נוֹשְׂאֵי הַפְּרָק
א-ה) קְרִיאָה לְנִבְיָא לְהוֹכִי
ו-ז) סוּגֵי הַצּוּם וְהַתְּשׁוּבָה
ח-יב) שְׁכָרֵם שֶׁל הַשְּׁבִים
יג-יד) שְׁמִירַת הַשְּׁבַת וְשֵׁן

במדבר יהודה: יב אלהים | אלי אתה

אשחרך צמאה לך | נפשי כמה לך בשרי
בארץ ציה ועיף בלימים: ג בן בקדש

לדוד בעין מהו
במדברא די בתחום
שכט יהודה: ב אלהא
תוקפי אנת אקום
בצפרא קדמך צחית לך

נפשי רגוג לך בסרי בארעא צדיא ומשלתי מדלית מוי: ג היבנא פאתר קודשא חמיתך רש"י

מפלתך: במה לך בשרי. לשון תאוה, ואין לו דמיון: בארץ ציה. צמזמל: (ג) בן בקודש חזיתך וגו'. כמו כאשר נמאחי לראות עורך וכבודך, כדרך שחזיתך צמקדש משכן שילה משבע

(א) במדבר יהודה. טרם מפני שאלו: (ב) אשחרך. אבקש ולדרוש לך, כמו ושחרתי ואיני (איוז ו כא), אם אתה תשחר אל אל (סס מ ט): צמאה לך נפשי. נמא ותאז אני לנרא אלך צצית

מצודת דוד

(א) במדבר יהודה. להסתר מפני שאלו: (ב) אשחרך. ענין דרישה. כמו שחר טוב (משלי יא ט): כמה. ענין חשק ותאוה, ואין לו דומה: ציה. שממה: ועיף. רוצה לומר יבשה, וכאלו תתאוה למים כאדם העיף:

מצודת ציון
(ב) אשחרך. ענין דרישה. כמו שחר טוב (משלי יא ט): כמה. ענין חשק ותאוה, ואין לו דומה: ציה. שממה: ועיף. רוצה לומר יבשה, וכאלו תתאוה למים כאדם העיף:

(ג) בן בקודש. כמו הצמא בן אתאוה לחזות אותך במקום הקודש, ולראות עורך שהוא הארון עם הכבוד אשר ישכון עליו:

אבן עזרא

הייתי בארץ ציה שאין שם מים, וארץ עיף, כי נמצא ארץ לשון זכר נעתם ארץ רוכים כמוהו: (ג) בן. הנה אחשב בלבי ואראך. והטעם כאילו הייתי בקדש ואני רואה עורך שהוא הארון, כמו ויתן לשבי עזו (לקמן עח סא):

(ג) בן בקודש. כמו הצמא בן אתאוה לחזות אותך במקום הקודש, ולראות עורך שהוא הארון עם הכבוד אשר ישכון עליו:

רד"ק

נפשי על הנפש כמו על הגוף, כי הצמאה היא תכלית התאוה, והנפש משכלת תתאוה אל החכמה וקרבת אלהים, והבשר שהוא הגוף עם רוח החיים יתאוה לשכון במקום בטח: ומלת כמה. במפיק ה"א ואין לו חבר במקרא, ופירושה כמו תאב: ועיף. כמו צמא. כלומר בארץ הצמאה למים, וכן בארץ עיפה. וזכר ארץ בלשון זכר וכמוהו רבים: (ג) בן. כמו הצמא בן אתאוה לחזותך במקום הקודש ולראות עורך שהוא

(ב) אלהים. צורי וחוקי אתה, כי אין מפלט ומשען זולתך כאשר אני מטלטל ממקום למקום. ואמר שהוא תאב להיות בארץ ישראל בטוח, שיוכל לבא בגלוי אל קרית יערים שהיה שם הארון, או בגבעון שהיה שם אהל מועד, כי שם היו רגילים חכמי ישראל, והתאוה שיהיה ביניהם וילמד מהם כאדם הצמא למים והוא בארץ ציה ועיף, כי בטלטולו לא היו עמו החכמים כי אם איש מצוק ומר נפש: ואמר צמאה

מדרשי חז"ל

שנאמר: ומפתח אהל מועד לא תצאו, והזהרת את בני ישראל והזר הקרב יומת, וגכנסו בני לראות עורך וכבודך ומתו. א"ל הקב"ה למשה, אמור לאהרן כל מי שנכנס לאהל מועד בלא רשות מצטרע, וכמו שמצינו בעזויהו. ואם אתה מבקש שיהיו בניך מצורעים, אותם שהם יושבים מחוץ לכל המחיצות, היית מבקש שיהיו יושבים תוך לכל המחנות לעצמן, שנאמר: בוד ישב מחוץ למחנה. כיון ששמע אהרן אמר טוב חסדך שמתו בני מחיים מצורעים. שפתי ישבחונך, על כן אני מתווב להודות לך ולשבחך, ובהרן הכתוב מדבר, מה כתוב אחריו: כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי. (ילקוט"ש).

הויפים, בבוא דואג האדומי, אף כאן, מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה. וכן הוא אומר מן המצר קראתי יה. (ילקוט"ש).

(ב) אלהים אלי אתה אשחרך וגו'. על הים הכרתיך ואמרתי זה אלי ואנוהו ושחרתי אותך ולא נזקתי, צמאה לך נפשי במדבר לראותך, כן בקדש חזיתך בסיני ואין קדש אלא סיני דכתיב ה' בס סיני בקדש, ובכל אלו לא נזקתי. (שם).

(ג) בן בקדש חזיתך לראות עורך וכבודך. מהו לראות עורך וכבודך, אמר אהרן ישראל שהיו הדיוטים ראו אותך על הים ובסיני ולא הזוקו, ואני שחרשתיני אצלך במשכן

בשמך אשא כפי. (ילקוט"ש).

זפי יתי למחמי עושנדך
ונקדך: ד ארום טוב הוא
חסדך דתעבד לצדיקיא
לעלמא דאתי מן חיי
דהבתא לרשיעיא
בעלמא הדין בגין כן
ספתי ישבחונך: ה היבנא
אברכך בחיי בעלמא הדין
ידתן

נפשי צמאה לראות עורך וכבודך: (ה) בן כמו לו. כי אז מתרגמנין וכן, כ לפניך אברכך כל ימי חיי: בשב

מצודת ציון
א חזיתך. ראיתך: עורך. על הארון (לקמן קנ"ט ט) וארון ערך, על שהראה המקום כמו שנאמר בשמואל (א ט): ו נאכלו את חלב הארץ (נלאשית מט ושפתי. ענין אמירה. כמו שפה:

המקודש אעשה כן ואברכך כל ימ שתשבע הנפש ממאכלי חלב

וכבודך. השכינה: (ד) כי טוב. ז חסדך שאתה שוכן בקרב ישראל שפתי ישבחונך: (ה) בן. ככה אבר שמך אשא כפי, וכמוהו רבים: ז

הארון והוא הכבוד: (ד) כי. טוב עם בני אדם, שחננתו השכל שהננת לכל חי על האדמה, אבל אלא לבן אדם, לפיכך שפתי ישבו חסד הגדול הזה. ולפי שזכר שו הנשמה שהיא החכמה, לפיכך אמו שאני משבח לך כל היום, כן אבו

ד כי טוב חסדך מחיים וגו'. אמר את אברהם ואמרתי לו ואתה תבוא והוא רואה בן בנו עובר עבודת אל ושוףך דמים, מוטב לו שיפטר מן אברהם חי קצ"ה ויצחק חי ק"פ, א שמוע הקב"ה מחייו, הוי כי טוב חסדך עשרה נקראו חיים, ואלו הן: הקב"ה, גן עדן, ארץ ישראל, ירושלים, גמילות

זָכִי יְתִי לְמַחְמֵי עוֹשֶׁנְךָ
 וְיִקְרָךְ: דָּאָרוֹם טָב הוּא
 חֲסִדְךָ דִּתְעַבֵּד לְצַדִּיקָא
 לְעֵלְמָא דְאִתִּי מִן חַיִּי
 דִּיהִבְתָּא לְרִשְׁעֵיא
 בְּעֵלְמָא הַדִּין פְּגִין פִּן
 סְפֹתֵי יִשְׁבַחְנָךְ: הַיִּכְנָא

חֲזִיתֶךָ לְרֵאוֹת עֵזְךָ. וְכַבֹּדְךָ: דְּפִיטוּב
 חֲסִדְךָ מַחִיִּים שְׁפָתֵי יִשְׁבַחְוֹנְךָ: הַפִּן אֲבָרְכְךָ
 בְּחַיִּי בְּשִׁמְךָ אִשָּׁא כְפִי: וְכִמו חֲלָב וּדְשֵׁן
 תִּשְׁבַּע נַפְשִׁי וְשִׁפְתֵי רִנְנוֹת יְהִלְלֵפִי:

אֲבָרְכְךָ בְּחַיִּי בְּעֵלְמָא הַדִּין בְּשׁוֹם מִימְרְךָ אֲפָרוֹם יְדִי בְּצִלוֹ לְעֵלְמָא דְאִתִּי: וְהִיד תִּרְב
 וְדִהֵן תִּסְבַּע נַפְשִׁי וְסַפִּין דִּתְשַׁבְּחֵן יִשְׁבַח פְּמִי:

רש"י

נפשי צמלאות עונך וכבודך: (ה) בן אברכך בחיי. כמו לו. כי לו מתרגמינן וזכר, כלומר לו כשאנו לבנין אנרכך כל ימי חיי: בשמך אשא כפי.

להתפלל ולהלל: (ו) ושפתי רננות יהלל פי. לשונות של רננות, כמו ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית י"א).

מצודת ציון

ג) חזיתך. ראיתך: עורך. על הארון יאמר, וכמו שנאמר (למנן קלג ט) וארון עורך, על שהראה בפלשתים עוז כח המקום כמו שנאמר בשמואל (א ה): (ו) חלב. מיטב. כמו ואכלו את חלב הארץ (נחשית מה ט): ודשן. ושמן: ושפתי. ענין אמירה. כמו שפה אחת (ט"ו י"א):

מצודת דוד

ד) כי טוב חסדך מחיים. רוצה לומר כי כל טובת חסדך מנתינת החיים הוא למען ישבחונך שפתי בעודי, כי לולא זאת למה לי חיים, ולזה אתאזה להיות במקום המקודש למען אשבחך שם: (ה) בן אברכך בחיי. רוצה לומר וכאשר אשב במקום המקודש אעשה כן ואברכך כל ימי חיי, ואשא כפי בהזכרת שמך להתפלל אליך: (ו) כמו חלב ודשן. כמו שתשבע הנפש ממאכלי חלב ודשן, כן תשבע נפשי אם יהלל פי את ה' בהרכה לשונות של רננות:

אבן עזרא

וכבודך. השכינה: (ד) כי טוב. הוא בעיני לראות חסדך שאתה שוכן בקרב ישראל מחיים, על כן שפתי ישבחונך: (ה) בן. ככה אברכך בעודי ובברכת שמך אשא כפי, וכמוהו רבים: (ו) כמו חלב. כמו

את חלב הארץ, ובא חסר בי"ת שבעתי אילים. וטעם ושפתי רננות שארנן לך בכל שפה שאדענה, או פי שיהללך יהיה סבה שתרגן לך כל שפה, וזה קשור עם הבא אחריו:

רד"ק

הארון והוא הכבוד: (ו) כי. טוב הוא חסד שעשית עם בני אדם, שחננתו השכל יותר מחיי הגוף שחננת לכל חי על האדמה, אבל השכל לא נתתה אלא לבן אדם, לפיכך שפתי ישבחונך ויודו לך על החסד הגדול הזה. ולפי שזכר שהיה תאב על דרך הנשמה שהיא החכמה, לפיכך אמר זה: (ה) בן. כמו שאני משבח לך כל היום, כן אברככה ואשבחך כל

ימי חיי: בשמך אשא כפי. כלומר בעזרתך אמצא ידי לנלחמים אותי: (ו) ושפתי. וי"ו ושפתי כמו כאשר. אמר כאשר שפתי רננות יהללו פי, יערב לי כמו אם תשבע נפשי המתאוה חלב ודשן, כי מאכל השמן יערב לכל אדם: וחלב ודשן. כפל ענין במלות שונות: ופירושו שפתי רננות. דברי רננות:

מדרשי חו"ל

ד) כי טוב חסדך מחיים וגו', אמר הקב"ה כן הבטחתי את אברהם ואמרתיו לו ואתה תבוא אל אבותיך בשלום, והוא רואה בן בנו עובד עבודת אלילים, מגלה עריות, ושופך דמים, מוטב לו שיפטר מן העולם. אתה מוצא אברהם חי קציה ויצחק חי ק"פ, אלא אהיה ה' שנים שמנע הקב"ה מחייו, הוי כי טוב חסדך מחיים. (ב"ר נג). עשרה נקראו חיים, ואלו הן: הקב"ה, תורה, ישראל, צדיק, גן עדן, ארץ ישראל, ירושלים, גמילות חסדים, מים, וחכם.

גמילות חסדים נקרא חיים, שנאמר: כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך. (אדר"ג לא).
 ה) בן אברכך בחיי וגו'. א"ר אלעזר מאי דכתיב: כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי, כן אברכך בחיי זו קריאת שמע, בשמך אשא כפי זו תפילה, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר: כמו חלב ודשן תשבע נפשי, ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא, שנאמר: ושפתי רננות יהלל פי. (ברכות טז:).

מסורת המדרש
א. והנה ה' נצב עליו
וכו' ריב"ז פתח יל"ש
כאן קיט. תהלים חשפה.

פְּרָשָׁה סט

ד א. (כת, יג) וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' וְגו' רַבִּי יוֹסִי בַר זִמְרָא פְתַח (תהלים סג, ב) 'פְּמָה לָךְ בְּשָׂרִי בְּאַרְצֵךְ צִיָּה וְעֵינַי בְּלֵי מַיִם' ר' אֶלְעָזָר בְּשֵׁם ר' יוֹסִי בַר זִמְרָא 'צִמְאָה לָךְ נַפְשִׁי פְמָה לָךְ' אָמַר ר' אִיבּוּ פְּמָהוֹת הַלְלוּ שְׁהֵן מְצַפִּין לַמַּיִם רַבָּנִן אָמְרֵי כְּשֵׁם שְׁנַפְשִׁי צִמְאָה לָךְ כֵּן רַמ"ח אַבְרָהִים שָׁיֵשׁ בִּי צִמְאִים לָךְ הֵיכָן 'בְּאַרְצֵךְ צִיָּה וְעֵינַי בְּלֵי מַיִם' (שם שם, ג) 'עַל' כֵּן בְּקִדְשׁ חֲזִיתֶךָ' עַל כֵּן בְּקִדְשָׁה חֲזִיתֶיךָ (שם שם, שם) 'לְרֹאוֹת עֲזָךְ' זֹו פְּמַלְיָא שְׁלָךְ (שם שם, שם) 'וּכְבוֹדֶךָ' וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו'.

L

א. "והנה ה' נצב עליו, ויאמר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק" - "והנה" - שהיה זה בזמן הנכון ובמקום הנכון ולפי דרישתו של יעקב, "עליו" - מצדו ובעבורו נצב שם ה' - רבי יוסי בר זמרא כשבא לדרוש כפרשה זו פתח לדרשה מפסוק זה: "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי בארץ ציה ועיני בלי מים" - שאמר דוד המלך לפני הקב"ה: "נפשי צמאה אל גילוי שכינתך, ובשרי נכסף אליך, בארץ שממה רוחנית, ועיף - חלש, בלי מים רוחניים של דבר ה' וגילוי כבוד שכינתו, וכאשר אמר - רבי אלעזר בשם רבי יוסי בר זמרא - זה, אשר פסוק זה שבספר תהילים שאמרו דוד: "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי" - יעקב אבינו אמרו (וכנודרש למעלה סח, סוסי"א) שיעקב אמר ספר תהילים, ואמר כן מתוך צמאו לה' (וכנודרש להלן עה, ח, הערות בסוה"ס) ואמר "פְּמָה" אמר רבי איבו: זוהי משמעות הבעת רגש הצמא והתאוה והכספון בתיבת "כמה", כלומר - ככמהות הללו - שהן סוג מן הפטריות (צורתן כתפוח אדמה), שאינן צמח אדמה אלא נוצרות וגדלות וחיות מלחלוחית האויר בימי הגשם, שהן מצפין למים - שמן המים הבאים מלמעלה הן חיות, ולא מן האדמה אשר תחתיהן, כן יעקב אבינו אומר לה' שאין הוא צמא למקור חיותו מן האדמה אשר תחתיו, הגשמית, אלא אל מקור חיותו העליון - המים הרוחניים אשר ממעל, נפשו הרוחנית צמאה, וגם בשרו הגשמי תאב לרוחניות ככמהים, בארץ יבשה, למים, ואילו - רבנן אמרי: "כמה" - דרשהו מלשון "פְּמָה", "פְּמו", וכלומר: "צמאה לך נפשי" - כמה לך בשרי" - כשם - כמו - שנפשי - הרוחנית, האלהית - צמאה לך, כמו - כן - גם, "בשרי" - הגשמי, אפילו - רמ"ח איברים שיש בי, צמאים לך, היכן? "בארץ ציה, ועיני בלי מים" - בחרן, השוממה מתורה ומצוות, ועיף - חלש, בלי תורה, ועל זה היה יעקב מצטער בצאתו מכאר-שבע מבית אביו, ומבית מדרשו של עבר ששם למד תורה, כנודרש למעלה וסח, ה), ועתה הוא הולך לחרן לרעות את צאן לבן, על כן נגלה אליו ה' ב"בית-אל", במקום המקדש (כדלעיל סח, ט), וכאשר נאמר בהמשך המזמור הזה: "כֵּן בְּקוֹדֶשׁ חֲזִיתֶיךָ לְרֹאוֹת עֲזָךְ וּכְבוֹדֶךָ" - "כֵּן" - "עַל כֵּן בְּקוֹדֶשׁ חֲזִיתֶיךָ" - מפני שצמאתי אליך ודרשתי פניך - על כן בקדושה - במקום המקדש הזה - חֲזִיתֶיךָ - ראייתך, ונאמר עוד שם: "לְרֹאוֹת עֲזָךְ וּכְבוֹדֶךָ" - "עֲזָךְ" - גבורתך - זו פמליא שלך של מעלה - כתות המלאכים, שראה שם יעקב, "וּכְבוֹדֶךָ" - ואפילו את

ב. רַבִּי בְּבַרְזַל יַחַד' אֶלָּא בְּיַרְדֵּךְ ש' בְּחִבְרוֹ בְּרִזְל' יַעֲקֹב פִּינּוֹן' שְׁנַתִּיחָדָה עָן

ג. אָמַר גַּבִּי עֲרִיסָה ה' שְׁחָה עָלָיו מ

כבוד ה' ראה, וזהו להרוות צמאונו א

ב. דבר אה האיש הנכון לגילו לדרשה מפסוק זה ברזל אחר, וטוב י לדבר זה: אין סכ בניצב, בחור - חכם, מתחדד - דעתו לזולתו, והוא את דעת האמת זר שנאמר: "ברזל ב חם - כיון שע להתחדד ולהשתעשע שהרי - "איש יעקב, "איש חם" נ אל פנים - שנו - נחת רוח היו

ג. דבר אה ויורדים בו, ואחר מלאכים עומדים ע על גבי עריסה, להם, וכיון שבא

ולהתדבק בו ית' כמ"ש [בזוה"ק] לא ידעתי מלשון דביקות שלא להרגיש בעצמו. ונחוסף לו עוד יראה ע"י החלום. וזה הכלל שכל הארה נריכה להציא יראה לאדם וזה התכלית שלה ובל"ז אינו כלום [וכ"כ בשם הבעש"ט ע"ש בבש"ט]:

וירא והנה צאר בשדה כו' ג' עדרי לאן כו' ונאספו שמה כל העדרים כו'. צחי' זו נמצא בכל דבר וצכל איש ישראל. שיש בכל דבר נקודה הנומנת חיים ומחי' הדבר ההוא. וזהו צאר בשדה. אף מה שנראה ונדמה להפקר כשדה אף נגנו בה נקודה הנ"ל. ושכל האדם יוכל להרגיש ולידע זאת תמיד וזהו ג' עדרי לאן. חכמ"ה צינ"ה דע"ת. שבחכמה ושכל מצין האדם זאת הפנימיות שבכל דבר יש כח הפועל בנפשו. אף והאצן גדולה ע"פ. היינו כשמתפשט בגשמיות יש הסתר שאין השכל דבוק במעשה תמיד. והענה ונאספו. הוא לאסוף כל הרגונות וכל רמ"ח אברים וגידים למסור נפשו להשי"ת קודם כל מעשה ועי"ז וגללו האצן כו'. גם י"ל ונאספו להכניס עצמו בכלל ישראל כי כשכל הצריחה מתאחדת אליו ית' נתבטל ההסתר וזה ית' לעמיד צ"ב. ועמה צי"י שמאספין הכל אליו ית'. ואף א' צפרט כשמבטל עצמו לכלל ישראל ועושה צעבור כולם נק' בשם כ"י ויוכל לגלול ולהסיר ההסתר. וז"ש ציעקב אע"ה ויגל כו' מעצמו שהיה כלל ישראל. וגם הי' צדיק יסוד עולם שכל העולם נתקיים בזכותו ויגל מעצמו כנ"ל:

ב"ה [תרל"ד]

במדבר אז חלק לצטת כו'. אם תרוץ לא תכשל כו'. פי' אף כי יעקב צרח כדכתיב צרח לך וכתיב ויצרח יעקב. אעפ"כ כתיב ויאל וילך כו'. כי הצדיק מיישר הדרך. אף שרין לרוץ הוא צדק ישר. וכ' מצאך שצע אימת שהתקשר עצמו היטב מקודם שינא לתרוץ. שכל זה הי' להכין מקום לצני"י. לכן הכניס עצמו בכל המקומות שנסתר שם מאוד כבודו ית'. כדכתיב ויפגע במקום. שנכתב עליו לשבח שהרגיש והתעורר גם שם חיות השי"ת. וכתיב יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי מכלל שהי' מקום מרוחק מאד שהי' קשה להאמין שיהי' שם חיות השי"ת והראשו השי"ת כי מלא כל הארץ כבודו וזה תפילת ערבית:

אנ"ן ז"ל הגיד בשם אר"י ז"ל כי שבת נקראת שדה כדכתיב נלא השדה כי עוה"ז הוא מדבר שאין ניכר בו השגחת השי"ת. ובשבת נקראת

שדה הראוי לזריעה שנחשורר כח הפנימיות נקודה חיות מהשי"ת. ועי"ז מקבל זריעה כנ"ל. ועפ"י נפרש הפסוק והנה צאר בשדה כו' שלשה עדרי לאן כו' והאצן גדולה ע"פ הצאר ונאספו כו'. פי' שבשבת נפתח מקור מים חיים וזהו צאר בשדה. וג' עדרי לאן הם מה שבני"י מתבטלין בשבת להשי"ת בכל לצבך ונפשוך ומאדך. ונק' נפש רוח נשמה שרין האדם לבטל הכל להשי"ת. ואז זוכה לקבל הארת השבת. וז"ש ונאספו שמה כל העדרים כמ"ש ימים אליו לצו רוחו ונשמתו אליו יאסוף כו' שכשמבטלין בני"י כל כחם להשי"ת. שזה מנחת השבת מלאכה בשבת שיבטל כל אדם כל כחו ומעשי ידיו להשי"ת. ועי"ז יוכלין לקבל הארת שבת. כדאימת פי הצאר נצרא בע"ש. ונק' ערב שבת כדכתיב והאצן גדולה ע"פ הצאר כי ע"י התגלות הארת שבת ניתן גם הסתר וקליפה. והוא הערב והחושך שצא ע"י הארה הגדולה כו'. ועי"ז צריכין להתבטל בכל הנפש כו' להשי"ת ועי"ז וגללו כנ"ל. ומתגלה הארת שבת כנ"ל. ואעפ"כ כתיב ויגל יעקב כו'. כי מי שיש לו נקודה של אמת יכול לעשות הכל צפשיטות וא"צ עבודה רבה לכל זה:

וייקץ יעקב וכו' וירא ויאמר מה נורא כו'. נכתב לשבח ליעקב אע"ה כי איש אחר אם הי' לו חלום כזה עוד הי' מתגאה. ועליו נפל פחד ויראה. וזה סימן שהי' איש אמת ועי"י יראה זו זכה לצניו להיות זה מקום בית המקדש כדכתיב בית אלקים כו' ואימת שהראו צניו וחרכו כו'. לפי שעיקר קיום ציהמ"ק הי' ע"י יראה זו. ואמר אין זה כי אם בית אלקים כו'. פי' שאמר שאין קיום למקום זה רק ע"י יראה שמים. ולכן לפי מה שיש יראה שמים צני"י מתקיים ציהמ"ק. כי עיקר קיום הכל יראה הי' כדכתיב טהורה עומדת לעד. ועי' יראה נפתח פתח בכל מקום כדכתיב וזה שער השמים:

ברש"י ויפגע תיקן תפלת ערבית ולא כתיב ויתפלל ללמדך שקפנה לו הארץ. ואינו מוצן כי לפי' הזה שתיקן תפלת ערבית מה ענין קפית הארץ לכאן. אף צודאי כפי רצון האדם יכול לעורר קדושת השי"ת בכל מקום. וז"ש רש"י נעקר הר המוריה וצא לכאן פי' כיון שהי' ליעקב אע"ה רצון גדול לצוא להר המורי'. אף כי מקום הזה הי' מרוחק מאוד קפץ הר המורי' לכאן. וזהו עצמו פי' תפלת ערבית כי צודאי צעמ' חושך אין מקום להתגלות האור רק ע"י רצון האדם שלא צהדרגה ע"ז מתעורר הארה שלא עפ"י דרך הטבע. כי הכל

תלוי ברצון האדם. וכתיב שאין דבר רע יוצא מהש' לטובה. שע"י החיחוק יומרו. ועי"ז הרצון יכול הארת השי"ת כנ"ל. וזו מזה לימוד לכל איש יי' שלא יוכל להרגיש הארת אמו

במדבר תנחומא כי למי שהורו לחטא מה שנדחה עשו אמתו. אם כי לנו נאמ' ליעקב איש אמת הי' צו כי הי' שפל צו

ב"ה] **בזוה"ק** מי שרצה ל לקשר עצמו כן יוצא יעקב מצאר שב כנודע שבועה הוא כ מדות שיש צאדם. ואז חלק לצטת כו'. כי כשמ ונעשה בו רק רצון אחד למעלה מהטבע. ואז יכר פחד ויפגע במקום הפנימיות והוא יקר מ ערבית שלילה נקרא עו והוא מלא צמח התערו ויפגע במקום וילן. י מפרשיבוחא ז"ל ע"פ כי השגה שאינה נשארני של קיימא. ונמשל צבהם וילן שנשאר בו ההארה בלשון אף ששם לא י התדבק במקום הקדושה צניו שירד יעקב אע"ה צני' אמת' לילך בעקבו וחושך צני ישראל שלא חושך עד אשר אם עש ית' שום עויבה לצני"י ש יעקב אע' **והואבן** גדולה כו' וזו כמ"ש בספרי גדול יותר ממי שאינו

11

תלוי ברכון האדם. וכתיב שלום לקרוצ ולרחוק פי' שאין דבר רע ויאל מהשי"ת. א"כ הריחוק הוא ג"כ לטובה. שע"י הריחוק נתעורר באדם רצון אמת יותר. ועי"ז הרצון יכול לעורר גם במקום הרחוק האמת השי"ת כנ"ל. וז"ש ללמדך שקפלה כו' שיש מזה לימוד לכל איש ישראל שידע שאין לך מקום שלא יוכל להרגיש האהרה הפנימיות ע"י יגיעה של אמת כנ"ל:]

במדרש תנחומא כי בריחה יעקב הי' כמו גלות למי שהורג נפש בשוגג כי נחשב לו לחטא מה שנדחה עשו על ידו. כי הי' לו לקרב גם אומר. אם כי לנו נאמר מדבר שקר תרחק. אבל ליעקב איש אמת הי' בכחו לקרב הכל להשי"ת ורק כי הי' שפל בעיניו ונחשב לשוגג:

ב"ה [תרל"ה]

בוזה"ק מי שרוצה לירד לצור עמוק צריך מקודם לקשר עצמו בחבל חזק שלא ישחטק שם. כן ויאל יעקב מבאר שבע שנשבע להקב"ה בכל לבו. כוודע ששבעה הוא כלל חיות האדם. שהוא הי' מדות שיש באדם. ואז הלך לחרן. וז"ש במדרש אז תלך לבטח כו'. כי כשמוסר אדם כל הי' מדות שלו ונטשה בו רק רצון אחד המיד להשי"ת. נק' אז. והוא למעלה מהטבע. ואז יכול לילך לכל מקום שרוצה בלי פחד. ויפגע במקום שהרגיש גם שם נקודה הפנימיות והויאל יקר מוולל. וז"ש חז"ל תיקן תפילת ערבית שלילה נקרא ערב שאז יש מערובת טו"ר. והוא מלא בתוך המערובות הנקודה הטובה הנ"ל. [ויפגע במקום וילן. י"ל ע"פ מ"ש בשם הרב מפרשיפחא ז"ל ע"פ אדם ביקר כל ילן כו'. ופי' כי השגה שאינה נשארת באדם למחרתו. אינו דבר של קיימא. ונמשל כבהמות נדמו עכ"ד. וי"ל ויפגע וילן שנשאר בו ההארה כנ"ל]. כי בא השמש י"ל בלשון אף ששם לא הי' הארת השמש. אעפ"כ החדבק במקום הקדושה כנ"ל. וכי"ז הי' הכנה בעבור בניו שירד יעקב אע"ה בכל המקומות אלו שיוכלו בניו אח"כ לילך בעקבותיו. ואין שום מקום נסתר ומושך לבני ישראל שלא דרך בו יעקב. וז"ש כי לא אעזבך עד אשר אס עשיתי כו' דברתי לך. פי' שלא יהי' שום עויבה לבניו שלא יהי' מקודם כבר דביקות יעקב אע"ה שם כנ"ל:

והאבן גדולה כו' וגללו כו'. וזיעקב כתיב ויגל. כמ"ש בספרים על הכובש את יצרו שהוא גדול יותר ממי שאינו שומע לו. רק הוא כובשו

להיות כפוף תחתיו. וכל מי שצריך לשאוב מפי הבאר צריך לגלול זה הינה"ר. אבל הוא לשעה והשיבו למקומו כו' כמ"ש במדרש. אבל ביעקב ויגל לשון גילוי שנחגלה ע"י. כל הפנימיות שיש בהאבן עצמו. הוא הינה"ר. שנהפך לטוב. וצירר שהכל טוב. כמו שיהי' לעמיד הכל מתוקן. וזה החילוק בין וגללו לויגל כנ"ל. גם עתה בכל ש"ק יש הכנה לימי השבוע והוא כענין ויאל מבאר שבע לחרן. כמ"ש פי הבאר נבאר צע"ש. שהוא התמשכות החיות מנקודה הפנימיות לכל האדדיון. ובאר שבע הוא אור שבעת הימים שהוא מתגלה בשבת קודש כנ"ל:

ב"ה [תרל"ו]

במדרש אשא עיני כו' כי יעקב אע"ה עזב כל הסיועות אשר הי' לו אלל אציו. זכות אז ואס. וגם קדושת המקום ארץ ישראל. והכניס עצמו במדריגה זו שלא יהי' לו עזר רק מהשי"ת. וזה שכתבו חז"ל שתיקן תפילת ערבית. כי בודאי אין בכח היושב בחושך לבוא לתפלה כמאמר אין חבוש מחיר עצמו. אך בזאת נאות ליעקב אע"ה. באשר הכניס עצמו למקום החושך הזה. בזה תיקן תפילת ערבית. והאמת כי גם לנו נשאר מקבלה זו אשר קיבל על עצמו למס"י עבור קדושת שמו ית' ולהלחם מלחמות הי' במקומות המסוכנים. לכן יש לנו ג"כ עבודות הקשות מעול גלות ועול הינה"ר הגובר עלינו תמיד וכן איתא במדרש כי אם הי' עולה על הסולם לא הי' הגלות ע"ש. ואנחנו מקבלים קבלת אציו ובחורים בדרכיהם לכן יש לנו לבטוח בהקב"ה שלא יצוא לנו היזק מזה ח"ו. ומכאן לראת מהתשיכה לאורה צ"ב אמנ:

ובן ענין מראות החלום אף כי בודאי יעקב אע"ה לא הי' צריך לחלומות. רק כי הכניס עצמו במקום זה אשר לא הי' יכול להסתכל באספקלריא המאירה רק בחלום. וכן נדמה כל הגלות לחלום כמ"ש היינו כחולמים. ולהשיג מראה בעת החושך שמכונה בשינה. הוא ענין החלום. שזה בא רק ע"י רב החדבקות כל היום בעבודת הבורא כמ"ש במדרש הפ' כמה לך צשרי כו'. שע"י שכלתה נפשו ממש ככמהיות הללו שנמאים למים. עי"ז יכול לקבל נבואה גם בלילה זמן שינה וגלות כנ"ל. ומפרשה זו נלמד שצחו של יעקב אע"ה צמה שהשיג חלום נפלא כזה וגאמר אח"כ ויירא ויאמר מה נורא כו'. והוא פלא שמחלום כזה שיש להמגאות בו. קיבל הוא ממנו יראה והוא סימן אמת כמ"ש בספרים. וכלל

ת נקודה
ועפי"ז
עדרי לאן
כו'. פי'
שדה. וג'
להשי"ת
נה שצריך
כל הארת
י"ש שיש
כשמבטלין
ת מלכה
להשי"ת.
פי הבאר
זבן גדולה
ניתן גם
ג"י הארה
הנפש כו'
זרת שבת
וי שיש לו
זות וא"ס

כו'. נכתב
ר אם הי'
חד ויראה.
זכה לבניו
אלקים כו'
יקר קיום
זי אם בית
ה רק ע"י
זים צנני
יראת הי'
פחת פחת
יס:

ולא כתיב
ארץ. ואינו
מה ענין
האדם יכול
יש"י נעקר
נקב אע"ה
ז הזה הי'
עצמו פי'
אין מקום
א בהדרגה
ע. כי הכל

מרחוק. כמו כן התרחצות המעשים הם כלי זיין של אדם צמה שהוא עצמו אינו יכול להגיע לשם. נמצא הלך יעקב לחרן למנוח כלי זיין ומלים הנ"ל:

ב"ה [תרל"ט]

במדרש או תלך לבטח. דאיתא במדרש המשל דרך אחד מחלתו מיסור וסופו קוליס והב' מחלתו קוליס וסופו מיסור. וז' אלו הדרכים נמצאו בכל איש. אך מי שדרך הנראה לפניו מיסור רואה ומבין שהוא קוליס. או אה"כ צדוק הסוף רואה שדרך הב' הוא המיסור. ומי שנדבק בדרך שגרה מיסור נשאר צדוק בקוליס. ואינו רואה ישרת הדרך. כי בכל דבר נמצא טוב ורע והטוב מחבר צדוק אחר היגיעה. ויעקב אבינו ע"ה הכניס עצמו צלה המקומות בעבור להבין דרך עבודתו. לכן יחסו זכות יעקב שהי' לו נער גדול צניס. לכן נקרא מוצח שצבאות כי שם אבות הוא על הכנתם לצניס. ובעל הקורה נכנס בעובי הקורה. ויפגע במקום שאין לך דבר שאין לו מקום והוא הנקודה של אמת הגנוזה במוכו כי שקר אין לו רגלים א"כ בע"כ יש בכל דבר נקודה של אמת ומי שהוא איש אמת בכל מקום שצא מלא מין את מינו והשקר בורח משם. ויקח מאבני המקום כו' במדרש י"צ אבנים מחאימות כו' נעשו אבן אחת פי' שמיצר דברים הנפרדים אל השורש האחדות כי כל דבר כשצא אל הראשית ונדבק בשרשו נמוסף בו חיות והתחדשות תמיד. והו' וישם מראשותיו שהוא התדבקות להראשית:

וישב במקום ההוא. פרש"י לאפוקי י"ד שנה כו'. כמ"ש דהמע"ה אם אתן שנת לעיני כו' עד אמנח מקום לה' משכנות לאביר יעקב חלה הגדולה בצעליו. וכ"כ מקודם נדר לאביר יעקב. והוא המקום שכחוב ויפגע במקום כנ"ל. וז"ש או תלך לבטח כי אז הוא תיקון ז' המדות לשרש האחדות וממילא ניתקן כל הדרכים כנ"ל:

בבבוק הן עוד היום גדול כו'. וקשה הלא ראה האבן גדולה על פי הבאר. ואם כי הוא הי' גבור. הי' לו להבין כי לא יוכלו לגול האבן. ונראה מזה כי הנדיק שאינו מחשיב הבלי העולם. לכן אין השוא עומד בפניו והשקר בורח מלפניו. וכי גדולה על פי הבאר כי כל המחלות קשות ורק ע"י ציטול הכלל יכולין לפתוח לפי שעה. ואח"כ כתיב והשיבו את האבן כמ"ש במדרש לאחר שיוצאין מביה"כ חוזר יתה"ר למקומו. ולכן הם תמיד אלל

להלומות. אך כי הלך לחו"ל ושם לא הי' יכול לראות בהקיק. לכן נראה לו בחלום. והנה יעקב ראה בזה שמתגלה לו השי"ת גם במקום החושך אשר מוכרח להיות ע"י חלום. וז"ש כמה לך שמצפה לראות גם בארץ ציה כנ"ל. וזה עצמו ענין תפלת ערביית וגם מ"ש חו"ל תפלת ערביית רשות שא"א לצוא לתפלה זו. רק מי שאין צריך לזה ובעצמו חפץ להכניס עצמו במקום החושך כדי להכניס הארת הקדושה גם במקומות הללו. זה יכול להתפלל מ"ע כנ"ל. ואמרנו כי זה פי' ובשכבך. שיהגה האדם כל היום בעבודת הבורא וישתוקק תמיד לזה וממילא יהרהר גם בשכבו ממש בדברי תורה. וז"ש ודברת עם כו' בשכבך ממש כנ"ל:

ב"ה [תרל"ח]

במדרש נמאה לך נפשי כו' כן בקודש ע"כ בקודש כו'. לפי גדול הרצון והמשוקה שיש צאדם לעבודת הבורא במקום ציה בלי מים. כן יוכל אח"כ להתדבק בקדושה בשעה שמתגלה לו קצת הארה. וזה עצמו הי' נממה ליעקב אע"ה היומו גולה לחוץ לארץ מקום ציה. ועב"ז כיון שזכה ע"י רוב המשוקה והנמאון. להתגלות מראה זו. ואמר כן בקודש חוייתך. כמו שהי' כל כך נמא. כן הי' לו התדבקות במראה הזאת. לכן וישא יעקב רגליו. ודבר זה נהוג בכל פרט ג"כ. וכן בעולם הזה כפי רוב המשוקה להי' יכול אח"כ להתדבק בו ית' בעולם הבא. וכמו כן כפי המשוקה צימות החול שמוטרד במלאכות גשמיים שהוא מקום ציה בלי מים. כן זוכה אח"כ בשבת קודש מעין עוה"צ לחיות בעוה"ז:

בבבוק כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר שלחני כו' וברש"י צית יוסף להבה כו'. דכתיב כתיים ציד גבור כן צני הנעורים. ומנינו שיעקב אע"ה ברח ללבן מפני עשו וכשהוליד צניו חור. וציאור הענין הוא כי הקצ"ה נתן כח צאדם וצריך להוליאו מכח אל הפועל כמ"ש אשר ברח אלקים לעשות. שנתן כח בכל הברואים שיחפשו ויפרו וירבו. וכפי התולדות שמתרבה מאדם כמו כן מתרבה כח שרשו. וכפי השפעתו כך משפיעין לו. וכמו שכן בתולדות כן צפעולות מעש"ט שכ' ז"ל עיקר תולדותיהן של צדיקים מצות ומעש"ט. וכלל הענין שלבד החלק שניתן לכל אדם. יש בכחו למנוח מוספות כח ע"י תיקון המעשים. וזה הכח נקרא וסף. וע"ז נאמר כשנולד לו כח המוספות הנ"ל לא רח שוב מעשו. וזה נדמה ללהבה שהולך יותר

שמתמ
נמצא
י פורץ
העולם.
ה ניתן
מתלבש
הנשמה
במ"א.
לנו פה
ן הגוף
לבטח
הקורה
כדאיתא
ום הזה
! כמ"ש
! ז' ימי
הימים
זא יעקב
ז"ל. וכן
ס עצמו
ון דברי
בע ע"י
ות אחד.
זי הבאר
זאבן כו'.
זות וכל
זה האבן
בור נגד
יתרון. כי
היאה"כ.
ינים זאת.
זו כנ"ל:
! התגלות
ובאמת
יבא אליו.
עפ"כ הי'
אשר הוא
בהות. לכן
כנ"ל:
צאריך ציה
לא הולך

המחלות קשות. אבל בעקב לא כתיב שהשיב האבן למקומו שהיה ניתקן כולו ולכן ברח השקר מלפניו כ"ל:

בפסוק והנה קולם מונבז ארעה כו' ולא כתיב נבז. כי קולם זה צריך האדם להעמידו כאשר מתקן מלא קומתו. והוא הוא הסלס שגופו למטה ונשמתו מגיע השמימה ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו. כי גופו למטה מהם. ושרש נשמתו למעלה מהם. לכן אדם נקרא מהלך בכל אלה המדריגות של הקולם. כי צודאי קולם זה כולל כל שרשי נשמות בני אדם. ונדוע כי כל מה שנמצא בכלל נמצא בפרט. כי האדם נקרא עולם קטן. לכן יש בכל אחד ככל אלה המדריגות. וכתיב אח"כ ויירא כו'. כי כך צריך להיות ע"י השגת המדריגות שרוחה האדם עד היכן כח נשמתו מגעת. ואשר כל התחתונים והעליונים תלוין בו. צריך ליפול עליו אימה ופחד ציומר. לכן ג"כ וידר נדר כו'. אף שהבטיחו הצורא ית'. אמרו חכמים שאין הבטחה לצדיקים. הוא ג"כ מתישב לפי הנ"ל. שהאדם המהלך ונשנה בכל עת ועת מן דרגא לדרגא במדריגות הסולם הנ"ל. נמצא חמיד הולך בדרך חדש לגמרי. וצריך סייעמא דשמיא ציומר בכל עת כנ"ל:

ב"ה [תר"מ]

במדבר או תלך לבטח כו' תרון ולא תכשל. דבאמת ברח יעקב בעבור עשו. אעפ"כ מנינו ראינו כי בהליכה זו זכה יעקב אע"ה לכל השלימות. וזה הי' באמת ע"י שקודם הליכה זו הטמין עצמו כמאמר חו"ל. לכן כפל הכתוב ויא' יעקב אף שכבר כתב לעיל רק שם היה צחי' בריחה. וע"י הטמנה הנ"ל שהוא צחי' תשובה עלמא דאחכסיא שהצניק עצמו קודם הליכה זו בשורש התשובה. וז"ש ויא' יעקב מבאר שבע. והוא צחי' או א' על ז'. אור ז' הימים. ובכת זה הלך חרנה. ויפגע במקום כו' ויקח מאבני המקום. חו"ל דרשו שקפלה לו הארץ. ציאור הענין עפ"י מאמר חכמינו ז"ל על ארץ ישראל. ארץ צני כתיב בה רווחא וגמלא כו'. לכן עתה בעוה"ר שנחרב הצית אין נגלה קדושת ארץ ישראל. וכמו כן ומכש"כ קודם תיקון א"י שהי' עדיין תחת יד הכנעני לא הי' נגלה זה הכח עדיין. אכן ע"י געגועים של אבינו יעקב. דכתיב ויקח מאבני המקום. פשטן של דברים כמ"ש ר"ז עבדיך את אבני. וכמ"ש בגמ' מנשק כיפי דעכו. כן שם

יעקב אע"ה האבנים מראשותיו. כי הי' קשה לו מאוד לפרוד מארץ הקדושה. ומרוב המשוקה נגלה לו צחי' ציהמ"ק קודם שעת התיקון. וזה נקרא שקפלה לו הארץ. וז"ש אין זה כי אם צית אלקים. פי' אף שאין ניכר עדיין. אבל באמת אין זה כמו שנראה מבחוץ. אבל הוא צית אלקים כנ"ל. ורמזו במדרש כמ"ש בני וחבר כו' ע"ש:

בפסוק צאר בשדה. שלשה עדרי לאן. רמז לג' אלו בכל לצבך נפשך מאודך בנפש האדם. ועי"ז יכולין להתאסף כל הרמ"ח איברים לעמים ידועים כמ"ש ונאספו וגללו והשיבו כו'. אבל ג' אלו לעולם מוכנים אל הצאר. עדרי לשון נעדר שהוא ציטול במסירת נפש וציטולו של דבר זה קיומו כמ"ש צמ"א. ובכלל ג' עדרי לאן הם האבות אשר לעולם הם רוצים על הצאר. ובכחם יכולין כל בני להתאסף לעמים ידועים כנ"ל. ובשנה ג' עדרי לאן ג' רגלים:

אכן יש ה' במקום הזה. כי הקב"ה נק' אין סוף. אבל לחיבת בני' נמצא שכינתו בין צדי הארון כציוול ציהמ"ק. לכן במקום זה של ציהמ"ק נמצא צחי' יש ה' כו'. ואנכי לא ידעתי. יש ללמוד מזה חסדי המקום ב"ה אשר מזמין לחסידיו מדריגות רבות. באופן שיצואו עוד לענוה על ידיהן. כי יעקב אע"ה תמה על עצמו האידך לא הרגיש קדושת המקום. אבל באמת אמרו חו"ל כי קפלה לו הארץ ובאמת לא הי' הקדושה במקום הזה. רק על ידי תבטו של יעקב נגלה לשעה עומק הקדושה כמ"ש לעיל:

ב"ה [תרמ"א]

כבר כתבתי בשנים הקודמים. ומה שנחוסף בקררה. כי יעקב אע"ה כולל כל הבריחה לכן צורתו חקוקה תחת כה"כ. וכמו שהוא כולל כו'. כן מקומו קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו. לכן הוצרך הוא לתקן כל המקומות. וישא יעקב רגליו הוא דרגין תחאין דילי' עד בני קדם שהוא השורש. וז"ש רש"י משנתבשר נעשה קל ללכת. כי הי' מפחד שהי' כמו מסכן עצמו לדעת. רק אחר שהבטיחו השי"ת להשיבו בשלום הלך עד שתיקן הכל כמ"ש ופרצת ימה כו' נחלה בני מארים. וזה ענין שתיקן תפלת ערצית כנ"ל:

ב"ה [תרמ"ב]

יירא והנה צאר בשדה כו'. לכאורה וירא מיותר דהול"ל ושם צאר בשדה. אך הכל רמז

פי' האבן גדולה שעל הו העינים. ואין רואין המק רועים שמחגלה פי הצא כמ"ש ונאספו כו'. וכן הברואים באחדות ועי"ז ה ציה"ש כמ"ש צמ"א ויין האחדות. והוא הכלל של לכן צורתו חקוקה תחת האחדות לעולם. ולכן רח כמ"ש אם תשיב משבת תחאין בעילאין. צחי' ע כמ"ש שער הפונה קדים וזהו והאבן גדולה על ה שחם המקבלין השפעה בתוכם שזהו ב

ב"ה [י] **ויפגע** במקום תיקן המקום אבנים קי' החפלה. שם אחס כליאתא במדרש כמה צהההלך תנחה אותך ו ה"א תשיך. כמ"ש ודברי פי'. והנה בכל מקום יש מאמרות. נצרא העולם. ותפלה מתעוררין כה ה וארץ. חו"ש שצדיקים בעשרה מאמרות כי קי עדים כן הצדיקים מבי שהקב"ה טבע בחותמו בשמנה אצלו הטבע שקפל ליש עולם שנה נפש. וב הקדושה בעולם ובזו **באר** בשדה. הוא צחי' בתוכינו. ונמצא שצריכין לזכות לכת הפה שפתח. והוא ע"י הסרת נתקן הג' תפלות בכל שמחאספס תפלות בני' הצאר. כדכתיב ונאספו תפלה עדיך כל בשר שמכניס עצמו לתוך **ברש"י** ויא' בשביל ו כתיב וישמע

הַעֲלִים עַל־הַצֹּאן עֶקְדִים נִקְדִים
 וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְבֶן
 עִשָׂה לְךָ: **אֲנִכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר**
מִשְׁחַתָּ שֵׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נִדְרָתָ לִי שֵׁם →

דסקון על ענא רגולין גמורין
 ופציוחין ארי גלי קרמי ית כל די
 קבן עבד קר: יג אנא אלקהא
 דאתגלית עקד עבית אל די
 משחתא תמן קמא די קימתא

לקט בהיר

רש"י

שאין זו עיבוד, אבל בלשון המקרא לא מצינו ראיה לאונקלוס
 שברודים יהיה פירושו פתחים (בא"י): (ו) ואינה ה"א
 הידועה שתיבת אל סמוך הוא כמו אל של ציט אל, כלומר
 הנגלה ציט אל, ומצינה שהיא סמוכה אינה מקבלת ה"א
 הידועה כמו אל ארץ כנען שכשהוא לעלמו יוכל לומר אל
 הארץ ולא כשהוא מחובר לתיבת כנען, אלא יתירה היא ואינה
 משמשת כלום (ג"א): (ז) ואינו כמו משיחת הרקיקין
 שמושחין אותן לרכבן, אלא כמו שמושחין את המלך שאין מושחין כל גופו כמו חולה אלא נוהגין מעט שמן על ראשו וצוה
 הוא נקדש ומשחם להיות מלך, כמו כן האבן הזאת וילק שמן על ראשה וצוה היא נקדש והוכנה להיותה מצבת (רא"ם): (ח)

להביא עד מן המקרא: (יג) האל בית אל. כמו אל
 בית אל הכ"א יתירה" ודרך מקראות לדבר כן, כמו
 (במד' ל"ד ז') כי אחס צאים אל הארץ כנען: משחת
 שם. לשון ריבוי וגדולה" כשנמשח* למלכות, כך (כ"ח
 י"ח) וילק שמן על ראשה להיות משוחה למצבת: אשר
 נדרת לי. ולריך אתה לשלמו", שחמרת (שם כ"ב)

שינוי נוסחאות - כנמשת.

אור החיים

עליון לעשותו, ולא ולמד מדבריהם ז"ל בכמה
 מקומות (סוטה ז'). שבת נ"ג:), ועשה ה' חכמה
 שלא להטריך להפך דבר עבד הצריחה, והוא שהיו
 עולים ג' מינין יחד והיה בכל נולד ונולד צכח
 ההיולי מוטעעים שלשם יחד, וצוה ספו תמו
 ידיעות התרפים, ועם יליאת הנולדים היה נגלה
 בהם מין אשר יסכימו יחד כי הוא זה חלק יעקב.
 ולא ירחיק דעתך הדבר^{מ"ב}, כי יש טופח שיהפכו
 גווייהם לכמה מראות חב הוא ללד שכעביע ה'
 בהם כן, וכמו כן עשה ה' צנולדים צלאן לבן להליל
 עשוק מיד עושק. ואומרו ברודים לפי מה שפירשו
 מצינו ראיה לדברי ראצ"ע כי הוא מין עלוא כי
 זולת זה דלמא יאמר לבן עלוא יהיה שכרך ונמלא
 הכס לצעלה ח"ו, אלא ודאי כי ברוד הוא מין עלוא
 ואולי ללד שלובן שלו לבן הרבה ככרד נקרא כן.
 ומעתה נחישב הכחוצ על נכון:
כי ראיתי את כל אשר לבן וגו'.^{מ"ב} המלאך הגיד

כיון שאין ליעקב חלק בו כי לא הזכר בחנאים אם
 כן למה יראוהו אותו בחלום. וראיתי להראצ"ע
 שכתב כי ברודים הם עלואים ולא הביא הרב הכרח
 לדבר. עוד לפי מה שאמר אם כה יאמר וגו' הראת
 לדעת כי לא היה נוטל יעקב אלא או עקודים או
 נקודים^{מ"ב} ומעתה למה היו עולים על האלן מינים
 שאינם לחלק יעקב. אכן עעם הדבר הוא ללד מה
 שקדם לנו בידיעת לבן הרמאי כי מלבד תחבולותיו
 ומרמיו גם היו לו תרפים אשר יגידו לו כל דבר
 וכמאמרם ז"ל (תנחומא) ומן הסתם שאלו ישאל
 בהם וידע העלמים בצען המלאכה (קהלת י"א)
 ומראיבן ומעתה באמלעות דבר זה אפסו כחות
 יעקב בכל מין אשר יתחכם ופסידוהו התרפים,
 אשר על כן העונה צר ענהו, ויש לך לדעת כי מין
 מראה אשר יהיה צנולדים יתחכם צעת יחס^{מ"ב}
 ואין מליאות להפכו אחר כך זולת על ידי נס עלום
 להפך הטבע הפך עלום, ודבר זה קשה צעוני אל

אור בהיר

המקלות אין בכחו להפוך מה שכבר נטבע בו צעעת ההורעה, וגם אין לומר על פי פשט שצנולאות עשה המקלות, וידע מה שילד צדעת
 לבן לאחר זמן. קמרה) ולא עלואים ולא ברודים, וזה לפי דרך הא' שפסוק הקודם. קמרה) הגם שאינו ניכר אז צפועל, אבל
 שם הוא צכח וצנעט. קמרה) האין יהיה צנעט של בעל חי אחד ג' גוויין. קמרה) הלא יעקב נתחכם כנגדו צתחבולות

נָדַר עֵתָהּ קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 וְשׁוּב אֶל־אָרֶץ מוֹלְדֹתֶיךָ: י וְתַעַן
 רַחֵל וְלֵאמֹר וְתֹאמְרָנָה לּוֹ הַעוֹד לָנוּ
 חֶלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ: טו הַלּוֹא
 נִכְרִיּוֹת נַחֲשָׁבְנוּ לּוֹ בִּי מִכְרָנוּ וַיֵּאכַל
 נַס־אֲכֹל אֶת־כִּסְפֵּנוּ: טז בִּי כָּל־הָעֵשָׂר

קדמי תמן קים בען קום פוק מן
 ארעא קרא ותוב קארעא
 ולדותך: י ואתיבת רחל וליאה
 ואמרן לה העוד לנו
 ואחסנא בבית אבונא: טו הלא
 נוכראן אתחשבנא לה ארי
 ובננא ואכל אף מיכל ית
 כספנא: טז ארי כל עותרא די

לקט בהיר

רש"י

כי מה טעם לומר אני הוא אותו אלקים שנדרת לי, וכי יש
 חו"ש אחר שצריך לניין, אלא ודאי לומר ששעית אותו מוצח
 והאמת שמקריב עליו קרבנות ועלך לקיים (רא"ם): ט
 מכל מה שאמר להן יעקב נראה שכונמו לשאול עממן אם
 ילך לביתו אם לא, ומה כל זאת שהשיבו לו היה להן לומר כל
 מה שאמר לך אלקים עשה, אלא חסר כאן מן הכתוב מה
 שמוכן מעמנו, וכאלו אמרו מה לך לשאול אותנו, וכי יש
 הו"א בעולם לעכב על ידך העוד לנו וכו', והוסיף רש"י
 לומר בין הזכרים שלא האמר שטעם שלילת חלק ונחלה הוא
 משום שאביהן עני הוא ואין מה לירש או שכבר לקחו חלקם, לזה אמר בין הזכרים שזו טעם היאוש (רא"ם): י
 "נחשבנו", לשון עבר א"כ אין זה על חלק ונחלה: יא פי' לא שמכרנו לאחר דמים (רא"ם): יב שש שנים שאחר
 הי"ד, ולאו דוקא אכל, אלא רצה לאכול שעכב, שאם לא יאמר הכתוב חיצת גם, אלא יאמר ויאכל אכול את כספיו היינו
 אומרים שדבר אחד הוא שאחר שמכרנו היה לו ליתן דמי עבודה של י"ד שנים לנו, והוא לא עשה כן אלא אכל אותה, אבל
 מכח חיצת גם בהכרח לומר שדבר זה נכלל באומרו כי מכרנו, שאם היה נתן לנו שכר פעולה של י"ד שנה א"כ אינו נקרא

יהיה בית חלבים שתקריב שם קרבנות: (יד) העוד
 לנו. למה נעכב* על ידך מלשוננו, כלום לנו מיוחדות
 לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים: (טו) הלא
 נכריות נחשבנו לו. אפילו בשעה שדרך בני אדם
 לתת נדוניה לבנותיו בשעת נשואין נהג עמנו
 כנכריות: בי מברנו. לך (שעצדת אותו) (בנו) י"ד
 שנה ולא נתגנו לך חלק) בשכר הפעולה" (ש"ט): את
 כספנו. שעכב דמי* שכר פעולתך" (טו) כי כל

שינוי נוסחאות * נתעכב * הדמים משכר.

לזה אמר בין הזכרים שזו טעם היאוש (רא"ם): י
 "נחשבנו", לשון עבר א"כ אין זה על חלק ונחלה: יא פי' לא שמכרנו לאחר דמים (רא"ם): יב שש שנים שאחר
 הי"ד, ולאו דוקא אכל, אלא רצה לאכול שעכב, שאם לא יאמר הכתוב חיצת גם, אלא יאמר ויאכל אכול את כספיו היינו
 אומרים שדבר אחד הוא שאחר שמכרנו היה לו ליתן דמי עבודה של י"ד שנים לנו, והוא לא עשה כן אלא אכל אותה, אבל
 מכח חיצת גם בהכרח לומר שדבר זה נכלל באומרו כי מכרנו, שאם היה נתן לנו שכר פעולה של י"ד שנה א"כ אינו נקרא

אור החיים

טעם הכס כי ראה כי כל מעשיו וערמותיו של לבן
 ומה שהיה מתחכם ושואל בתרפיו ולא היה מליאות
 להצילו ממנו זולת מעשה אשר הראהו עולים על
 הלאן וכמו שפירשנו. גם רמז לו כי כל מעשה של
 לבן אליו הם נתונים^{קמ"ט}, ולזה לא אמר כל אשר
 עושה לך לבן לרמוז גם כן כי כל הנולדים יהיו לחלק
 יעקב, ואין צוה משום גזל כי ה' שופט דק וידע כל
 אשר רמכו ואינהו^{קס"ט} והוליו מזה ונתן לזה והוא
 ישפוט בלדק:

יד. העוד לנו וגו'. כפלו לומר חלק ונחלה,
 לרמוז צי דברים, הא' הוא חלק
 הנוגע להם צירושת אדם שכבר משה, והצ' נחלת
 אציהם, והחליטו שאין להם תוחלת משניהם
 והראיה הלא נכריות נחשבנו לו כבר שמכרנו זה לך
 האות שאין לנו אלנו צמדגת צנים וממילא ילו
 עליהם^{ק"י} לכל ירשו צו. הכס^{ק"א} שצמשפטי הגוים
 אפשר שהצנות ירשו ואון יוכיח^{ק"ב} וכמעשה רשע"ג
 ואחותו (שבת קט"ז.), ואומרו ויאכל גם אכול צי

אור בהיר

המקלות. קמח) ויהיה פירוש כל אשר לבן עושה, מלשון ואת הנפש אשר עשו. כלומר, כל אשר לבן כנס וקנה לך. פירוש, שלך
 הם. קמט) מלשון ולא חונו איש את עמיתו. קב) את בניו. קנא) פירוש ואם תאמר למה טעם זה, הלא ממילא לא ירשו
 צנות בין הבנים. קנב) ראיתי בקפר סגולת משה שראה בצמרות ישנות בשנת קט"ז גירסא רבי מאיר קרי לספרי עכו"ם און, וכן

אפרש יי מאב
 וקבנא וכען כ
 עבר: י וקם יעג
 וית נשוהי על
 כל גיתוהי וית
 גיתי קננה די
 קמיתי קות יצח

העשר. כי זה
 אבינו אין לנו כל
 שלנו הוא: הצייל.
 הכלל שבמקרה
 ומן האויב: (ח) א
 לנקבות^ט, ועשו
 וי) ויקח עשו את
 קנינו. מה שקננו
 שינוי נוסחאות * הפרשה.

הוא מלשון הפרשה
 שנבראו וקודם שנתן
 תאזה חונת וזה גרם
 אחד החשוב אלנו, ל
 הנחל (ל"צ כ"ד) מ
 הפקר, או משום שי
 משה את אשמו ואם
 החמור קודם אדם
 מלאן לבן בשכרו, ומ

אכילות, אחת ירו
 יעו
 טז. אשר ה

אמר המין השופט לך
 ונתנו לנו שלנו הו

כִּי־תִתְּרַם הוּא: פ ח א כָּל־הַמְצֹוה אֲשֶׁר →
אֲנִכִּי מְצֹוֶךְ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תִּחְיִין וּרְבִיתֶם וּבֵאתֶם וּיְרִשְׁתֶּם

תְּרַחֲקֶנָה אֲרִי חֲרָמָה הוּא: א קָל
תִּפְקֹדְתָא דִּי אֲנָא מְפַקְרֵךְ יוֹמָא
דִּין תְּמָרוֹן לְמַעַבְדָּר בְּדִיִּי דְתִיחִין

רש"י

לקט בהיר

אותיות ל"א: (ח) כל המצודה. כפשוטו, ומדרש
אגדה אם התחלת במצודה גמור אותה, שאינה
נקראת (המצודה) אלא על שם הגומרה* שנאמר
(יהושע כ"ד ל"ב) ואת עלמות יוסף אשר העלו בני ישראל
ממצרים קצרו בשכם, והלא משה לבדו נתעסק בהם
להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגומרה* וגמרוה"ו
שינו נטחאות * גמרה. * לקבון וקבורם.

חיצה זו במ"ס אחת: לא) רצונו לומר שלם אותיות שהן נעות, לא כשהשלישי נחה כגון צנה פנה קנה, אין אלו נכנסים
צגדר זה (סד"ו): א) פי' כל מצוה ומצוה הבאה לידך או צא זמנו ומקומו שנצטוו לעשות חייב אתה לעשות באין יוצא
מן הכלל, וכעין שאמר בתחלת הפרשה עקב תשמעון מתחלה ועד סוף באין הבלד, אבל פשוטו זה דחוק הוא מפני ה"א
הידועה שעליו שנראה שאינו מדבר בכל מצוה אלא במצוה הידועה שהמדובר בו, לזה אמרו חז"ל שפירושו המצוה שהתחלת
בה גמור אותה ותעשה את כולה בשלימות (ג"א), ולפי המדרש יהיה פי' חיצה "כל" כולה ולא מקצתה, כי יאמר כל על
דברים הרבה, גם יאמר כל על דבר אחד כולו כלי מחסור, ודבר פשוט הוא זאת וכמתני, להוציא ממה שכתב הש"ס ויודע
ודרש שהוא מלשון ויכל את כל מלאכתו, לא כן הוא: ב) אין הפי' שנחשב זה פגם למשה, שהלא אנוס היה, ואדרבה אם
חשב אדם לעשות מצוה ואננס מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, ואפילו לא התחיל בה רק חשב וכ"ש משה שעשה כמעט
כולה, אלא הכתוב אומר האמת שישראל עשו המצוה, שהמצוה היא דוקא גמר הקבורה, דרך משל אם ראובן צנה כל הציט
ולא גמרו לתלות בו דלתות לא עשה דירה הגם שצריך לשלם לו כמעט כל שכן הצנין אעפ"כ דירה לדור בה עשה שמעון

אור החיים

II) א. כל המצוה וגו'. צריך לדעת מה מצוה
היא זאת"ל, ועוד והלא כבר אמר
עקב תשמעון ושמרתם ועשיתם ומה מקום לחזור
לומר כל המצוה, אכן הן האיש משה השכיל בלבות
בני אדם כי רוח אחד יתעם בקטן כגדול, והוא
סולס להמעט צעזודת ה' וללאת מדרך החיים,
והוא כי בעשות האדם ממצות ה' צ' או ג' מאשר
תצאנה ומה גם אם יחזיקו באחת מכל מצות ה'
בתמידות וצריזות יולד בהם הולדה רעה להתעלל
בשאר המצות הבאים לידם, ומה גם אם יהיו בידם
כמה וכמה מהמצות שהמלא נפשם צקצת מהמצות,
ומה מאוד פשט נגע זה וצפרע בלב ההולכים
בחרת ה' להצות המצות הקלות בראותם שהם

לומדי תורה ומקיימי רוב המצות וכו', וזה הוא
הסובב יסורי האנשים וימעט כבודם וירבה
יגונותם וישפל אדם וישח איש, ואשר לזה צא נציה
ה' בתוכחותיו ואמר כל המצוה יחס לכללות התורה
למצוה אחת ולזה על כולה לכל יטעה בשגיון הנזכר,
ונתן טעם שאין עליו תשובה ואמר למען תחיון
וצאתם וגו' נתכוון במאמר תחיון על דרך אומנם
ז"ל (זוהר ח"א ק"ע): כי באדם יש רמ"ח אברים
ושס"ה גידים וכנגדם צא דבר ה' לשמור שס"ה
מצות לא תעשה ורמ"ח מצות עשה, והנה ישער
האדם צבא על אבר או גיד אחד איזה מיחוש או
מכאוב וילעק לבו צאוי ואצוי ממכאובו האם יקבל
מענה ללעקו באמור לו הלא לך רמ"ח אברים

אור בהיר

לד) באמרו מצוה לשון יחיד.

את־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאֲבוֹתֵיכֶם: וּזְכַרְתָּ אֶת־כָּל־הַתְּהַרְרֹתֶיךָ
 אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה
 אַרְבַּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנִתְךָ
 לְנַפְתְּךָ לְדַעַת אֶת־אֲשֶׁר בְּלִבְבְּךָ
 הֵתִישְׁמַר כִּתּוּב מִצְוֹתוֹ קִרִי מִצְוֹתָיו אִם־לֹא:

ותסגנו ותיתנו ותירתנו ית ארעא
 די קיים יי לאברהםבון: ב ותדבר
 ית כל ארעה די דברך יי אלקך
 דגו ארבעין שנין במדברא בריר
 לעניותך לעניותך למדע ית די
 ברךך התמר פקודותי אם לא:

רשי"י

לקט בדיר

שגמרו דלמות להיות מוכשר לדירה (ג"א): פי"א אם
 תשמור מצותיו בלי הרעור וכלי המחממות הגם שענותך מ'
 שנה בזה נבחר ונתודע את אשר בלבבך עליו (רא"ם), או
 אפשר פירושו התשמור מצותיו ב' מנות הללו שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו והם מנות שגלב (ב"ב):

אור החיים

ומהם רמ"ז שלימים ואם חלק מרמ"ח יחלה אין
 ראוי לקבול על זה, וזה דמיון שמירת המלות שהם
 מיוחדים כנגד האצרים והגידים וכשאלים עובר
 ומצטל אחת מהנה יפעיל הכאב בשכנגדו באצרים
 ובגידים, וכשם שאין תשובת בריאות רמ"ז מועלת
 להעביר הרגש כאב האצור תשלום רמ"ח כמו כן לא
 ישלימו רמ"ז מלות עשה לחסרון האחד תשלום
 רמ"ח, וכמו כן לא ישלים שמירת שס"ד מלות לא
 תעשה לציטול אחד תשלום שס"ה, והוא מאמר כל
 המלות פירוש בכללותה שלא יחסר כל שצידך
 לעשות תשמרון לעשות^(י) פירוש צין מלות לא
 תעשה צין מלות עשה, והטעם למען תחיון זה תלוי
 בזה וכשאתה מחסר אחת מכל המלות אחת מחסר
 כנגדו חיות אצור אחד, ואם תאמר ישתנה המשל
 לנמשל שהמשל שהוא הרגש אצור אחד לפי שהוא
 מלאכי לכל אחדות הגוף מה שאין כן במלות, לזה
 בא מאמר הנביא בלשון זה כל המלות פירוש שגם
 מלות תחורה לאחת יחשבו הגם שרבים במנין יסוד
 אחד ובנין אחד להם, ומעתה הם שוים ממש לדמיון
 הרמוז, ואומרו ורביהם פירוש שצאמלעות זה לא
 יהיה להם מונע מהטובות ויחיו וירצו^(י), ואומרו
 ובאחס כאן העירס הערה גדולה כי מי לנו גדול
 צמלות ובעבודת ה' כמשה נאמן הקצ"ה ולא ולמד
 שצאחה עלתה לו ביאת הארץ^(י) ונמנע מצא שמה
 אפילו אחר מיתה, וזה לך האות שלריך לשמור
 ולעשות כל המלות בשלימות, וחזן מדרכינו נתחון
 במאמר תשמרון לעשות לומר שלריך שיהיה האדם
 יושב ומלפס מתי מצא לידו המלות לעשות^(י), עוד
 יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו (מוע"ק כ"ח).
 בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא בצמלא
 ע"כ, וצא מאמר משה כאן להם בדבר חידוש שאם
 ישראל יתעלמו לשמור ולעשות כל המלות בכללות
 יוצטחו משלשתם יחד, והוא אומרו כל המלות וגו'
 למען תחיון הרי חיים, ורביהם הרי בניס, ובאחס
 וירשחס וגו' הרי מזוני ארץ ומלואה בחים מלאים
 כל טוב וגו', ומעתה כל המתעלם בשלימות התורה
 והמלות מוצטח צבני וצחי ומזוני, וזה לך האות
 אצרהם שהמזל היה מגיד עליו שלא יהיה לו בניס
 ולמד שהתעלם בשלימות בעבודת ה' נשתנה המזל
 והיו לו בניס:

אור בדיר

לד) כפל צב' לשונות. לז) כדרך המשל שאם אדם חולה אינו יכול לפרות ולרבות. פי"א שחיסר אחת נשלל ועלתה
 ממנו ביאת הארץ, והוא לשון הגמ' (יומא כ"ב). לד) פי"א אם יהיה מלות מהמתי"ג שאינם ברשותך וכחך לעשותה, עכ"פ יפנה

ג ועניך ואכפ
 די לא ידעת
 בריר לאודע
 לתמא בקחונ
 ארי על כל
 יתקום אנשו
 אבדיאת מן

(ד) שמלתך
 צכסותס ומגה
 קעניהס כמו
 כלצות הוב שג
 בצקה. לא י

שינוי נוסחאות • לבשו
 „מעליכס“ „מע
 הימירה, אבל או
 ולגיהוץ אלא השו
 דרשחס כאן, כדו
 צמדרש שמלבושי
 מלאכי השרת הלו
 צהס, ומה שיס מ
 יתצ' שלא מדברי
 שנה צמלבושים ד
 עמו שהיא ממין
 וממנשא כשנותמני
 הרי שלא הלכו יח
 ולא הלכת יתף .)
 והיא עבודה שזר
 תחמיהס (כן הק)

ג. ויענד וי
 ולפי משמעות
 היתח ללד הו
 הרצה צשבחי

לעשות, מלי ואצו

לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלָמְתִי חֵלֹם עוֹד
וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשֶׂר
כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי וַיִּסְפֹּר אֶל־
אָבִיו וְאֶל־אָחִיו וַיַּגְעֲרֻבוּ אִבְיו וַיֹּאמֶר
לֹּ מָה הַחֲלֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלָמְתָּ הַבּוֹא
נִבּוֹא אֲנִי וְאִמְךָ וְאֶחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ
עַרְצָה: וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר

לְאָחוּתִי וַאֲמַר הֵא חֲלָמִית חֲלָמָא
עוֹד וְהֵא שְׁמַשׁ וְסַהְרָא וְחַד
עֶשֶׂר כּוֹכְבֵיָא סָגְרִן לִי וְאֶשְׁתַּעִי
לְאָבוּתִי וְלְאָחוּתִי וְנִזְף בֵּה אָבוּתִי
וַאֲמַר לָה מָה חֲלָמָא חֲרִין דִּי
חֲלָמְתָא חֲמִיתָא נִיתִי אֲנָא וְאִמְךָ
וְאֶחִיךָ לְמַסְגֵּד לְךָ עַל אַרְעָא:
יֵא וְקִנְיָאוּ בֵּה אָחוּתִי וְאָבוּתִי נִטְר

יֵת פִּתְנָמָא:
לְמַרְעֵי יֵת
בְּשִׁכְבֵּם: יֵג וְאֵין
הִלָּא אֶחִיךָ לְ
וְאֶשְׁלַחְנָךְ לְוֹתִי
אֲנָא: יֵד וַאֲמַר
יֵת שְׁלָמָא דִּי
דַּעְנָא וְאֶתְבְּנִי

לקט בהיר

רש"י

כְּנוּשָׁה מֵהַדְּבָר (ג"א): (כו) פשוט הוא שסיפרו לאחיו ב' פעמים כי כן כתיב, אבל בפעם השני לא שייך לומר סיפור אלא חזרה, לכן בהכרח שיוספר קאי על אביו, ואל אחיו פירושו שגם הם שמעו, וזה הקדמה על דלהלן דכתיב ואביו שמר את הדבר, א"כ למה אמר הבוא נבוא, ולמה גער בו, לזה אמר הכתוב שהיה זאת בפני האחים וגער בו כדי להוסיף השגחה מלבס (רא"ם): (כז) אין הפי' שהגערה הייתה פוכחה ליוסף למה חלם כזאת או למה סיפר החלומות, שא"כ נכון יותר בהשאי בניו לבניו, אלא בעבור שהיה יוסף מביא שגחה על עצמו גער בו שידמה לאחים שהם רק פטופטי דברים ולא יקנאוהו (רא"ם): (כח) פי' הדגוש מונח על תיבת חמך ועליו חזר ה"א התמיה שעל זה יש לתמוה שהוא דבר שאי אפשר, וזה יאמינו בניו שכוונתו לבעול החלום, אבל אין לומר שהתמיה סובב על ההשתחויה, כי מה זה תימה אמנת שהוא רחוק אבל אפשר: (כט) ולפי"ו מה שאמר הכתוב ואביו שמר את הדבר פירושו כמו דאיתא שם צ"ר דסבור יעקב אביו שיחיו המתים בימיו וישתחוו ליוסף הוא ורחל אמו, אבל חז"ל בצרכות הלכו בשיטה שהחלום מאמו הוא דברים בטלים, ועל צ" הדרכים כאחד מסיים רש"י ויעקב נתכוון להוסיף וכו' (מ"ל):

מביא לאציהס: (י) ויספר אל אביו ואל אחיו. לאחר שספר רוחו לאחיו חזר וספרו לאביו בפניהם: (יג) ויגער בו. לפי שהיה מעיל שנאסר: עליו: הבוא נבוא. והלא חמך כבר מתהיב, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעים לבלהיב: שגדלתו כאמו (כ"ה), ורבותינו (ברכות כ"ה) למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים, ויעקב נתכוון להוסיף הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא נבוא וגו' כשם שאי אפשר בחמך כך השאר (הוא) בטל: (יא) שמר את הדבר. היה ממתין ומלפפה מתי יבוא, וכן (שע"י כ"ו ב') שומר חמונים, וכן לא תשמור על חטאתי (ויז' י"ד ט"ו), לא תמתין:

(יב) לרעות א
חלל לרעות את
חרותי, חדר

כוונתו שרואה בהם
לרעות ולא את ה
ממדריגת קדושתן
את יוסף היכן הול
הוא אם לאו, לזה
מבקשו ואמר הנני
השלימות כי ננפשו

הודעת דבר
יג. לכה ואש
ואכ
ושולחך בדבר כ
אינך
יד. לך נא ר
המלו
עשאו שליח לה
דאמר (שם ח':
בהליכתן אבל ל
גם בחרותי:)

שחלומותיו אמנת
וגו'. מדה) ואין
ממלות דיקת חמך.

אור החיים

הדבר (י) ולזה גדלה שנחתם והיה מה שהיה: אביו, וממילא סתר החלום בפני האחים, ולבצו לא י. ויגער בו וגו'. (א) להסיר קנאת האחים. וסתר החלום בקושית אני ואמך. כי מהמניעה המוחלטת היא, והטעם כי לא יעלה על הדעת כי בני יעקב חשיגם הגדולה מהחלומות אלא דוקא מאציהם ומעתה אין מליאות שיסתחו לו

אור בהיר

יראה. (כ) פי' לא עלה על דעת יוסף שאחיו הגדולים יקפידו עליו בשביל זה. (ב) קנאה בשביל מה, וכי עלה על דעתם האמת ושמר את הדבר. (ג) שלדברי רש"י ו"ל עדיין אינו מיושב תיבת אני.

אונקלוס

בראשית לו וישב תפו

את־הדְּבָרִים שְׁנֵי יָב וַיִּלְכְּבוּ אֶחָיו לְרַעוֹת
 אֶת־צֵאֵן אָבִיהֶם בְּשֹׁכֵם: י וַיֹּאמֶר
 יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיֶךָ רַעִים
 בְּשֹׁכֵם לָבָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר
 לוֹ הַנְּנִי: י וַיֹּאמֶר לוֹ לְךָ־נָא רֵאֵה אֶת־
 שְׁלוֹם אֶחָיֶךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצֵּאֵן וְהַשְׁבֵּנִי

ית פתגמא: יב ואזלו אחוהי
 קמרעי ית ענא דאבוהון
 בשכום: יג ואמר ישראל ליוסף
 הלא אחיך רען בשכם אתא
 ואשלחנה לוחהון ואמר לה הא
 אנא: יד ואמר לה איזל בען חוי
 ית שקמא דאחוד וית שקמא
 דענא ואחבני פתגמא ושקחה

לקט בהיר

רש"י

ל) פעולת מיצת "אח" הוא להראות באצבע ולקשר יפה
 מיצת לאן למיצת לרעות, הגם שיכול לחסור ואין חסרונו
 חסרון אבל יותר מפורש אם ישנו, לזה אם לא היה כחוב כלל
 לא היה עלה על דעתינו לדרוש כלל אבל מאחר שנכתב
 וננקוד והנקודה עושה אותנו כאילו אינו מראה הכחוב בזה
 כוונתו שרואה בהתקשרות וגם אינו רואה, שלבני אביהם הוא נקשר
 שאמרו לו שילכו לרעות את לאן, אבל באמת לא הלכו אלא
 לרעות ולא את הלאן אלא לרעות ולהתעדתן עמם באכילת לאן
 אביהם (רא"ם), והשמיענו הכחוב בזה שמחמת שירדו
 ממדריגת קדושתן לאכול ולשתות מלא היצר מקום לגרות
 בם, כי מלי כריסיה זני בישי (ג"א): לא) פי' יעקב לא חפש
 את יוסף היכן הוא נמצא א"כ אין פי' הנני שאלן אני אלא
 ודאי פירושו מוכן אני, וגם זה לא די שהרי לא שאלו אם מוכן
 הוא אם לאו, לזה קרא רש"י דבר זה זריזות שהיא יותר מהכנה,
 וכן הוא בכל מקום, שידע משה רע"ה בסנה שאין הקב"ה
 מבקשו ואמר הנני ודאי שפירושו מוכן אני, ובמכוון פירש
 רבינו דבר זה כאן, לפי שעניינת יוסף היה אחר שידע עיני
 השליחות כי נפשו הוא ואעפ"כ אמר הנני (מ"ל), וכן בעקידה
 כשאמר אאע"ה הנני פירש"י כן, לפי שהיה הקב"ה רגיל

(יב) לרעות את צאן. נקוד על אחי' שלא הלכו
 אלא לרעות את עלמן (ג"ה): (יג) הנני. לשון ענוה
 ורחימות (י"ד), מזרח למלות אביו, ואע"פ שהיה יודע

אור החיים

בשלום אלל אביו. והגם שהיו אחיו שונאים אותו
 ושכיה החיקא (י"ג), סובר יעקב כדעת רבנן שחולקים
 עם פלימו צפסחים דף ח' ח"ל תניא חור שבין
 ישראל לארמאי צדק עד מקום שידו מגעת פלימו
 אומר כל עלמו אינו צדק מפני הסכנה ופריך
 והאמר רבי אלעזר שלוחי מלכה אינם נחוקין ומשני
 כיכי דשכיה החיקא שאני וכי ע"כ, וחכמים
 שחולקים עם פלימו (י"ג) סוברים שיש לחלק בין
 מליאות שלפנינו למליאות שמואל כי שם שכיה ודאי
 החיקא כי ישמע שאלו שמושה את דוד למלך
 במקומו ואין לך שכיה החיקא כזו מה שאין כן השש

הודעת דבר מהשמים ולזה נכנסה בהם קנאה:
 יג. לכה ואשלחך וגו'. (י"ג) פירוש לכה אלל אחיך,
 ואם אחי חושש לשנאתם הינני מלווהך
 ושולחך בדבר מלכה שתלך בשליחותי ושלוחי מלכה
 אינם נחוקים (פסחים ח').
 יד. לך נא ראה וגו'. עתה הוא מפרש שליחות
 המלכה שעושה, ואמר והשיבני דבר
 עשאו שליח להחזיר לו תשובה שצוה אפילו למאן
 דאמר (שם ח'): שלוחי מלכה אינם נחוקים דוקא
 בהליכתן אבל לא בחזרתן, במליאות זה עשאו שליח
 גם בחזרתו (י"ג), ומעתה הרי הוא בעוה שישב

אור בהיר

שחלומותיו אמת הם. (מד) מאומרו לפי, הרי כבר שלחו, ולמה כפל לומר ואשלחך, וצפוק הסמוך אמר עוד הפעם לך נא
 וגו'. (מד) ואין כאן חזרה, שעד שיצא אל אביו הוא בשליחות המלכה. (מו) ובאופן זה אין מלכה, שהרי סובר פלימו שפטור
 ממלכות דיקת חמך. (מו) פי' הגם שהקושיא והחירון הנ"ל הוא לדעת פלימו, אבל מביא ראיה משמואל הנביא, ומה יענו חכמים

תמא תהלים פד תרגום
 גִּרְנַגְתָּ וּלְחֹדַי תֵּאֵכַתְּ | נַפְשִׁי וְגַם כִּלְתֵּךְ | נַפְשִׁי
 לְחֻצֹת יְהוָה לִבִּי וּבִשְׂרֵי יִרְנָנוּ אֶל אֱלֹהֵי
 חַיֵּי דְגַם צִפּוֹר | מִצְאָה בַּיִת וְדָרוֹר | קֵן |
 לֵה אֲשֶׁר־שָׂתָה אֶפְרוֹחֶיהָ אֶת־מִזְבְּחוֹתֶיךָ

רש"י

ומצונות משכנותי: (ג) נכספה. נחמדה: כלתה. נחמדה, כמו ומכל דוד המלך ללוא אל אצלנו (ש"ב ט:ט): לחצרות ה'. כי חרנו, ועל הגלות אמרה: לבי ובשרי ירננו. יתפללו על זאת: (ד) גם צפור מצאה בית. נחורנו קנונו צו הפרים. ומדרכ אגדה צניינו מדנר, והאפור היא נכסת ישראל: אשר

מצודת דוד

(ג) נכספה. יאמרו נפשי מתאוית לבוא לחצרות ה', ולבי ובשרי יתאוו לרנן בה אל ה': (ד) גם צפור. יתאונן על חורבנה, ואומר שגם צפור מצאה בית במקום המזבח, ודרור מצאה בה לעצמה קן אשר שמה שם אפרוחיה: את מזבחותיך. עם מזבחותיך.

אכן עזרא

עוף מנגן, אולי נקרא כן בעבור שאין מנהגו לנגן כל זמן שאיננו חפשי, וזה העוף ידוע הוא בספרד. אמר רבי משה כי העוף שתולדתו לברוח מיישוב בני אדם, יחוג למקום הכבוד מקום הקרבנות הקרובים לפניו, דרך משל והם עושים כן, אולי היו קרבים אל מזבחך שידעו מקום המזבח, על כן שתה שם אפרוחיה. ורבי יהודה בן בלעם לעג לר' משה, כי מה דעת יש בעופות. רק הפירוש כי נכספה נפשי לחצרות ה' ואל מזבחותיך, ואני מתגודד ולא אמצא מה שאחפוץ. והנה הצפור מצאה בית וקן.

רד"ק

ופתאור להיות בהם: (ג) נכספה. כלתה יותר מנכספה, לפיכך אמר וגם כאילו כלתה מרוב התאוה, לפיכך בא התאוה בזה הלשון: לחצרות. כי שם היה מעמד ישראל בבית המקדש בחצרות לא בהיכל: לבי ובשרי ירננו. בשרי הוא הפה האומר השיר עם כוונת הלב. או פירושו על דרך משל כמו כל עצמותי תאמרנה: (ד) גם. אם נאמר המזמור על דוד בהיותו בארץ

מדרשי חז"ל

ממקומו, ואין איש אלא הקב"ה שנאמר: ה' איש מלחמה, ואין הקב"ה חוזר לבית כצפור הזו שאינה חוזרת למקום שנטלו משם גוזליה, כך משלו הרשעים, הקב"ה וישראל כצפור. וישראל אומרים להם: גם צפור מצאה בית. (ילקו"ש).

נושאי הפרק

(ט"י) תפלה בעד מלך המשיח. (יא"ג) הטוב ביותר להיות בבית ה' ותחת חסותו.

ום
 נון: יי מליא
 א ויבעון
 יח יביתו
 מי עלמן
 ויהובדון:
 את שמך
 אה על פל
 א לשפחה
 ותיא מנת

כמה להצונת

לה: יי קרון.
 נל 3 יי כי
 אש. או הוא
 וחפרה הלבנה
 : ב ידידות.
 משכנותיך:

ך, וככה אל
 ועליון לנגד
 מה ידידות.

ה'. ושמך
 ך שידעו כי
 הים אחרים.
 ל תחת ידו
 גר על דוד
 זקום הארון
 הוא הנכון:
 אני אהב

קרח מזמור.
 ס שבשבים
 ח ידו בבית
 ידיד זה בית
 מנחת נג:).

מלשון הזדככות^מ, ורוצה להזדכך גם את הגוף מן ישראל עם קדושו, בכדי לעלות למקום אשר אין שום אדם יכול להשיג בטובת העולם הבא. ועל זה מפרש התנא הרבה 'להם', נתן להם 'הרבה' מצות אשר יש הנאה גם 'להם', זו הגוף, והאדם המשבר בשעת עשיית מצות אלו התענוג מהגוף, ועושה הכל בכדי לקיים המצות הבורא, על ידי זה יש הזדככות הגוף. וזהו 'לזכות'. וזהו 'להם'. והבן^י:

א אנכי האל בית אל (לא, יג). הלשון כמו האל של בית אל (רש"י). הענין, למשל לפי הנראה יש בית לדור בו, ואדם הוא מלובש בבגדים, והבית הוא הכנה אל האדם. כמו כן השראת קדושת המצוה, צריכה שיהא לה בית שתמצא מקום לשרות בו, והבית הוא מה שאדם מכין עצמו ולבו מכוון אל הבורא יתברך לעשות איזה מצוה קודם שעשאה, והכנה זו היא בית לדור בו קדושת המצוה, והנה לפי גודלם וקטנותם כך הוא הקבלה^ג. וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים פד, ג) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי, המכוון הוא

כך, הכוסף וכלות נפש שלי לך, נעשה לחצרות ובית, לך השם. ואמר אחר כך 'לבי ובשרי וכו', שבא לשרות בו, מאחר שעשיתי לו חצרות עם הכוסף שלי.

והנה יש עוד בהכוסף מעלה יתירה, כי במעשה אינו רק מה שעושה, דרך משל תפילין כשמגניח, אז אין בידו אלא מצות תפילין, אבל הכוסף והתלהבות שיש לו להמצוה כדי לעשות נחת רוח להבורא, הוא כולל כל המצות, ומעלה עליו כאילו עשאן לכל המצות, כמאמר חכמינו ז"ל (קידושין מ, א) חשב לעשות ונאנס כו'^{יב}. וזהו כוונת הפסוק (דברים ח, א) 'כל' המצוה אשר אנכי מצוך היום, אפילו מצות שאין נוהגין בזמן הזה אתה יכול לקיים, באופן כש'תשמרון', מלשון 'ואביו שמר את הדבר' (להלן לו, יא וברש"י שם), שתהא יושב ומצפה ומשתוקק אל המצוה, מתי יבוא לידי ואקיימנה (עי' ברכות סא, ב)^ג.

וזה גם כן מה שאמר דוד (דה"א כב, יד) 'ואני בעניי הכינותי לה' אלף אלפים כו', פירושו כי מצות צדקה אי אפשר רק במתנות מעות, אך אני אפילו 'בעניי' הייתי מתלהב ואמרתי מי יתן ואוכל לבנות בית, ובוזה 'הכינותי אלף' כו', כי נחשב

מ. עי' ס' סידורו של שכת ח"ב הקדמה אות ה. וראה גם ס' מלא העומר קהלת ח, ו: ובמדרש (ב"ר מד, א) 'לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את ישראל', היינו לזכך החומר. וכן 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל', היינו לזכך החומר, מלשון 'וך', לכן הרבה להם תורה ומצוות כמספר האכרים והגידין. ע"כ. וע"ע שפת אמת פ' כי תשא תרנד; פ' ויקהל תרנד ד"ה במדרש; פרשת בהעלותך תרנד ד"ה בהעלותך; ליקוטים לשבועות במכתב שם ד"ה נתעכב. ג. עי' ס' רמזי תורה פסוקים מלוקטים ד"ה רמז הפסוק וסוכה. וע"ע שפת אמת פ' כי תצא תרנד ד"ה במדרש לרית חן: כי כח המצות להעלות נפש הבהמיות כו', שהגוף יש לו חלק בעשיית המצות מתעלה באותו שעה, כמו לא תחוסם שור בדישו, אף על פי שעוסק במאכל אדם המצוה שלא למנוע ממנו בשעת דישה, והרמז כי בעשיית המצוה מתעלה גם הגוף. ועל זה אמרו חז"ל 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל הרבה להם תורה ומצות', כי הנשמה טהורה היא, אם כן הויכוח הוא רק לנפש הבהמיות. ע"כ. נא. ראה ריש פרשתין ד"ה ויצא יעקב. נב. עי' ראשית חכמה בהקדמה אותיות כב-כג. נג. ועי' פירושי האגדות אות ג.

עלי- כאילו עשיתי בפועל הכתוב (תהלים קיט, קו) 'נשג לשמור משפטי צדקך', פיו לעשות, ותיכף 'אקיימנה' ב משפטי צדקך כנ" והנה מחמת הכוסף והתי המחשבה, בונה ב הקדושה של המצוה. ולזה נדר- (לעיל כה, כ-כב) אם עמדי, והאבן הזאת אשר יהיה בית אלהים, ובשעה רק הכנה למצוה. לזה אמר האל בית אל, פירושו ש למצוה עשית לי בית, ול ואהיה עמך' כו' (לעיל פנ שאשרה גם שכינתי בעצ בתחלה לא היה רק אשר ו והיה רק 'בית'. ו

אן יבואר, אנכי האל בית אומרים בשמונה עשו אבות) 'האל הגדול כו' אל הוא, יש חסדים אשר השם עתה עמנו, אבל החסדים אנו מחכים ומצפים להם, רבותינו ז"ל (ברכות לד, ב; סנה לא ראתה' וכו') (ישעיה סד, ג החסדים הם לבוש להחם לעתיד לבא. והכלל הוא, 'וזה"ק ח"ג ל, ב), כנאמר (תהי אל כל היום'. וזהו 'אנכ החסדים אשר בעולם הזה,

נד. ועי' פרשת בחקתי ד"ה אס נ באם שתשמרו את מצותי, אף על פ עשיתם אותם, לפי שמחשבה טובה

להחסדים העתידים, וזהו 'בית אל'. וזהו 'האל וכו' אל עליון'. והבן:

ויגהג יעקב כו' ואת כל רכושו אשר רכש בפדן אדם לבוא אל יצחק אביו (לא, יח). ולכאורה הוא מיותר, כי בוודאי הלך אל אביו. ונראה, כי כבר ידוע לכל גודל מעלת הצדיקים אצל השם יתברך, ואהבתו תמיד עליהם, כאשר ראינו הקב"ה גוזר גזירה וצדיקים מבטלים (מ"ק טז, ב; תענית כג, א). זכיון שכן, ראוי לכל אחד ואחד לאחוז במשכנות הרועים, להדבק את עצמו בה' ולעבוד את ה' רק בגין דאיהו רב ושליט ושרשא דכל עלמין (וזה"ק הקדמה י"א, ב), ולית אתר פנוי מיניה (תיקוני תיקון נז), כבודו מלא כל עלמין (וזה"ק ח"ג רכה, א), ולא בכחינה אחרת דהיינו על מנת לקבל פרס, וכמאמר חכמינו ז"ל (אבות פ"א משנה ג), לפי שהבחינה הזאת לא היתה באבותינו, רק בחינה שאמרנו. אבל לאו כל מוחא סביל דא, רק צריך הכנה גדולה לבוא במדריגה כזו, אבל אבותינו הקדושים מחמת גודל הזדככות היה קל בעיניהם לבוא לבחינה כזו. ונמצא אומר לנו הפסוק תוכחת מוסר, 'לבוא אל יצחק אביו', דהיינו שלא היה כוונתו מחמת הטובות שהבטיח לו הקב"ה, רק במדריגה גדולה, כנ"ל. והבן נה:

ותגנוב רחל את התרפים אשר לאביה (לא, יט). היות זאת ידוע לכל, שבעת שאנו עומדים ומתפללים בהתלהבות, אזי

עלי כאילו עשיתי בפועל. וזה פירוש הכתוב (תהלים קיט, קו) 'נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך', פירוש 'נשבעתי' לעשות, ותיכף 'אקיימנה' באופן 'לשמור' משפטי צדקך כנ"ל.

והנה מחמת הכוסף והתלהבות והכנות המחשבה, בונה בית להשראת הקדושה של המצוה. ולזה יעקב אבינו נדר (לעיל כח, כ-כב) אם יהיה אלהים עמדי, והאבן הזאת אשר שמתו מצבה יהיה בית אלהים, ובשעה זו לא היה לו רק הכנה למצוה. לזה אמר הקב"ה 'אנכי האל בית אל', פירוש שעל ידי הכנה למצוה עשית לי בית, ולזה 'שוב וכו' ואהיה עמך' כו' (לעיל פסוק ג), דהיינו שאשרה גם שכינתי בעצמו עמך, כי בתחלה לא היה רק אשר נדרתי לי נדר, והיה רק 'בית'. והבן:

אן יבואר, אנכי האל בית אל. מה שאנו אומרים בשמונה עשרה (נוסח ברכת אבות) 'האל הגדול כו' אל עליון'. הכלל הוא, יש חסדים אשר השם יתברך עושה עתה עמנו, אבל החסדים הגדולים אשר אנו מחכים ומצפים להם, על אלו רמזו רבותינו ז"ל (ברכות לד, ב; סנהדרין צט, א) 'עין לא ראתה' וכו' (ישעיה סד, ג), ונמצא אלו החסדים הם לבוש להחסדים העתידים לעתיד לבא. והכלל הוא, 'אל' הוא חסד (וזה"ק ח"ג ל, ב), כנאמר (תהלים נב, ג) 'חסד אל כל היום'. וזהו 'אנכי האל', אלו החסדים אשר בעולם הזה, הם כמו 'בית'

גד. ועי' פרשת בחקתי ד"ה אם בחקתי: זאת מצותי תשמרו, לשון 'שמר את הדבר', דהיינו עוד אני אומר, באם שתשמרו את מצותי, אף על פי שאין אתם עושים עדיין, אזי 'ועשיתם אותם', פירוש שתחשב בעיני כאילו עשיתם אותם, לפי שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. וזהו 'ועשיתם אותם'. ע"כ. גה. ועי' פרשת לך